List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepajuki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku, Ako je številka . . tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite je takoj. (437)

Štev. (No.) 436. Chicago, Ill., 18. januarja (January) 1916. Leto (Vol.) XI.

MRTVAŠKI ZVON ČRNE GORE.

Srbiji je sledila Črna Gora. Njeni samostalnosti je konec in nad Cetinjem vihra črno rumena zastava.

To ni le tragedija male dežele, ampak tudi dogodek velike važnosti za presojanje zavezniške politike. In marsikomu bodo sedaj morda padle luskine z oči.

Vsa Črna Gora ima približno toliko prebivalstva kakor kranjska dežela. Sicer pa zaostaja za Kranjsko v vsakem oziru. Industrije nima nič. Poljedelstvo ni nič kaj prida, ker je dežela skoraj sam skalnati kras, in le kraji, ki jih je dobila v balkanski vojni, so rodovitnejši. Mesta ne štejejo mnogo. Dasi je Cetinje kraljevska rezidenca, se ne more z Ljubljano niti primerjati.

Toda dežela je bila neodvisna. In Črnogorci so ljubili svojo samostojnost in so bili ponosni nanjo. Ponosni so bili tudi na to, da niso mogli niti Turki v najbesnejših bojih osvojiti Cetinja.

Sedaj ga je zasedla avstrijska armada. Ko so bile postojanke na gori Lovčen izgubljene, je bilo nezmiselno braniti Cetinje, in mesto se je vdalo. Kar je še ostalo črnogorske vojske, se je umaknila v Albanijo in se bori tam z Arnavti.

Gora Lovčen ima za Avstrijo večjo vrednost, kakor Cetinje. Nad Kotorom se dviga in obladuje mesto, luko, ves kotorski zaliv in Jadransko morje daleč naokoli. Že davno je Avstrija po strani gledala na ta skalnati hrib. Med balkansko vojno, ko so Črnogorci oblegali Skadar, jim je Avstrija namignila, da ne bo protestirala proti zasedenju tega mesta, če ji prepuste Lovčen. Črnogorci niso hoteli izročiti svoje gore, in tedaj je Berchtold spoznal, da bi se zgodila Albancem največja krivica, če bi Črnogorci dobili Skadar. Malo da ni takrat izbruhnila svetovna vojna zaradi tega mesteca. Avstrija je bila popolnoma pripravljena na vojno in dunajska vlada ni bila kriva, da se je takrat še ohranil mir. Berchtold je že tako rožljal s sabljo, da ga je bilo slišati po vsej Evropi.

Črna Gora je takrat ustregla zahtevam združenih vlad. Zapustila je osvojeni Skader. Svoji usodi vendar ni ušla.

Ko je Avstrija napovedala Srbiji vojno, se je Črna Gora pridružila svoji zaveznici. Lahko bi se reklo, da bi bila storila pametneje, če bi bila ostala doma. Prepričani pa smo, da se tudi s tem ne bi bila rešila. Kajti kakor je Avstrija dobila povod za vojno s Srbijo, bi ga bila dobila tudi zoper Črno Goro. To bi se bilo zgodilo že zaradi vojaških interesov, kajti proti Srbiji bi bila vojna prenevarna, če se ne bi smela Avstrija dotakniti Črne Gore, ki je segala izza balkanske vojne v novipazarski sandžak. In ko je začela delati svoje krvave račune na Balkanu, tudi ni mislila izpustiti davno zaželjenega Lovčena.

Ali Črna Gora kakor Srbija ni bila osamljena. Anglija, Francija, Rusija, Italija so bile njene zaveznice. Črna Gora jim je v resnici mnogo pomagala. Njena mala, ali učinkovita vojska se je dolgo bojevala na avstrijskih tleh. S srbsko vred je prisilila znatno armadno moč, da se je bojevala na južni fronti, kar je bilo za zaveznike velikega pomena.

Kaj pa so zavezniki storili zanjo? Kako so nagradili njeno požrtvovalnost?

Prve mesece so ji dali Francozi nekoliko kanonov, da jih je postavila na Lovčen. Dalje se zavezniki niso brigali zanjo.

Sedaj tarnajo, da je postala Avstrija vladarica Jadranskega morja. Storili pa niso ničesar, da bi bili preprečili to, in izgledalo je, kakor da pričakujejo čudež. Nihče na svetu ni mogel misliti, da se bo mogla peščica Črnogorcev dolgo upirati velikanski presili Avstrije. Črni Gori in s tem sebi so mogli zavezniki pomagati le na ta način, da bi ji bili poslali izdatno vojaško pomoč, ko so to že zamudili v Srbiji, ali pa da bi bili pričeli na svojih frontah s tako ofenzivo, s katero bi bili morali Nemci in Avstrijci izdatno računati.

Ne eno ne drugo se ni zgodilo. Nekaj Angležev in Francozev se je izkrcalo v Solunu, kjer se uče salutirati grškim oficirjem. Italija, ki ima črnogorsko Jeleno za kraljico, je poslala par tisoč mož v Valono, odkoder se pa nikamor ne ganejo. In skoraj čudež je, da so Črnogorci vsaj tako dolgo vztrajali.

Zavezniki se bojujejo za male narode, za svobodo potlačenih narodov. Kolikokrat smo čuli ta evangelij!

Ali res še kdo verjame? . . . Mar jim je Srbija, mar jim je Črna Gora! Svoje interese imajo, zanje se bojujejo. Kaj pa, da bi se bojevali celo za Slovence, Hrvate ali Čehe!

Neki nadvse značilni brzojav pravi, da je hotel Ricciotti Garibaldi nabrati 50,000 prostovoljcev za Balkan, ali da mu je to prepovedal minister Sonnino. In prav nič nismo presenečeni, kaj ti od vsega začetka nam je bilo jasno, da ima Italija edino to pred očmi, kar bi rada sebi priropala, v svoji sebičnosti se pa veseli pogina balkanskih Jugoslovanov. Ker špekulira na bodočnost, ker špekulira na Balkan.

Kdaj bodo fantasti spoznali, da pride svoboda narodov le od narodov samih, od solidarnih, nekraljevskih narodov?

Youngstown in njegove skrivnosti.

Misteriji so v Ameriki tako priljubljeni, kakor so bili v Evropi približno sredi zadnjega stoletja. V našem času se je literarni okus že toliko popravil, da so čitali vsakovrstne pariške, rimske, beneške in druge tajnosti le neizobraženi ljudje in je ta vrsta književnosti spadala med šund. V Ameriki čita človek vsak dan lahko v največjih listih "Misterij miljona dolarjev," "Diamant z nebes," "Misterij samotne hiše," "Trampova tajnost," Zdravnikova skrivnost" i. t. d. i. t. d. — To so znamenja umetniške mladosti in nerazvitega okusa.

Ali življenje ima svoje resnične skrivnosti, ki so večjega pomena od Sherlok Holmesovih navidnosti in ameriških detektivskih istorij. Tudi življenje našega časa jih ima, in njih korenine segajo včasi tako globoko, da bi človek, ki bi jih izruval, s tem razkril najglobokejše temelje naše družbe.

Zdi se, da so tudi v Youngstownu take misterioznosti igrale svojo usodepolno vlogo, in nič ne bi bilo bolj želeti, kakor da bi spravila preiskava, ki se vodi zaradi onih nesrečnih dogodkov, pravo, čisto resnico na dan.

Naša navada ni, da bi izdajali za gotovo dejstvo, kar še ni dokazano. Ali znamenja so taka, da kažejo z mogočno silo na satanski komplot, iz katerega so se porodili žalostni, krvavi dogodki v ohijskem mestu, in ta komplot ni bil osnovan v delavskih vrstah.

ORGANIZIRANI DELAVCI.

Preiskavo veleporote vodi distriktni pravdnik A. M. Henderson, kateremu ne bo na noben način mogoče očitati, da se nagiblje njegova pristranska ljubezen na stran delavcev. Tem zanimivejša je njegova izjava, ki jo je podal po dveh dneh preiskave:

Dejal je:

Po oseminštiridesetурni vestni in skrbni preiskavi lahko pravim, da so organizirani delavci pri nemirih v East Youngstown storili vse, da bi preprečili nesreče, dasi niso bili prizadeti delavci njihovi ljudje in niso bili organizirani!"

To je sodba, ki se gotovo tudi po daljši preiskavi ne bo izpremenila. Organizirani delavci vedo, da služi nered v prvi vrsti vedno njihovim nasprotnikom. Če jim ne bi tega povedal razum, ki je pri organiziranih vedno večji kakor pri neorganiziranih, bi jih bila naučila izkušnja. S policijsko silo se najlože skruši vsaka, tudi najpravičnejša stavka, policijska sila se pa najlože privede na plan, če dajo nemiri in izgredi povod za to.

Nikakor ne mislimo s tem reči, da ne nastopa policija nikoli brez takega povoda. Zgodovina ameriških delavskih bojev daje zelo žalostne zglede in policijske gorjače so le preveč pripravljene, da padajo po delavskih glavah. Saj prihajajo še miličarske strojne puške brez resnične potrebe v akcijo zoper delavstvo.

Prav zato, ker je to znano, se pa organizirani delavci varujejo, da ne dajo niti navideznega povoda. Kar se je godilo v Youngstownu, je pa dajalo oblastnijam resničen povod; kajti če se zažigajo hiše, ne sme nobena oblast gledati s prekriženimi rokami, in če bi imel East Youngstown socialistično upravo, bi morala tudi ta porabiti svojo moč, da prepreči nadaljne nesreče.

Že po tem je bilo od vsega začetka soditi, da niso imeli organizirani delavci nič opraviti z ondotnimi izgredi. Distriktni pravdnik gre v svoji sodbi dalje in pravi, da so storili vse, kar je bilo v njihovih močeh, da bi preprečili nesreče.

To je izpričevalo, da si organizirani delavci ne morejo želeti lepšega. To je obenem tudi krepka zaušnica tistim, ki načeloma nasprotujejo socialističnim kandidaturam in socialističnim upravam, češ da žele socialisti nered in da so zaradi tega nesposobni za administracijo.

V East Youngstown niso imeli organizirani delavci nobene dolžnosti. V nobenem javnem uradu niso bili. Stavka ni bila njihova. Delavci ki so bili na štrajku, niso bili organizirani. Kljub temu so organizirani delavci storili, kar je bilo v njihovi moči, da bi preprečili nesreče — torej da bi bili napravili red.

Organizirano delavstvo je element reda.

IMPORTIRANI RAZBIJAČI.

Odkod pa je tedaj prišel v ohijsko industrijsko mesto tisti veliki nered, ki je imel za posledico nekoliko mrtvih, celo vrsto ranjenih, šest blokov požganih hiš, prenapolnjene zapore in neštete procese?

Nekoliko je slutiti po sledeči izjavi distriktnega pravdnika:

"Pred veleporoto bo povabljen predsednik družbe Youngstown Stell and Tube Company, Jas. A. Campbell. Naloženo mu bo, da predloži vse knjige in dokumente, iz katerih je razvidno, katere detektivske agenture so bile poklicane, da dodajo družbi ljudi.

Distriktni pravdnik hoče vedeti, koliko pretepačev je pripreljala družba v mesto in čemu jih je pripeljala.

Zvezni zastopnik, ki je dal organiziranim delavcem omenjeno krasno izpričevalo, torej sumi, da je treba iskati začetke izgredov pri importiranih "policistih" in da je imela družba z njimi tiste namene, ki so se potem krvavo uresničili.

Zdi se nam, da ni distriktni pravdnik tukaj zgrešil svojega cilja. In če bo dalje tako energično postopal, kakor je začel, tedaj dobi sodišče lahko zanimiv materijal, katerega seveda kapitalisti niso pričakovali.

KAPITALISTIČEN NAČRT.

Nekoliko več, in sicer nekaj prav zanimivih reči je povedal T. H. Flynn, glavni organizator A. F. of L. Njegova izjava se glasi:

"Ne verjamem, da so bili tuji vplivi na poslu. Mislim, da je šlo za finančen načrt, in da je bilo to dejanje izmišljeno kot zadnje sredstvo, da se z njim potlači vrednost tovarniških delnic, da bi interesi, ki hočejo izvršiti združitev na podlagi polmiljonskega kapitala, na ta način dosegli zaželjeno kontrolo. Na dovolj čuden način kontrolirajo ljudje v mestu delnice tovarne. Prodati niso hoteli, ker so jim delnice vredne po 300 dolarjev in so hoteli imeti kontrolo v Youngstownu.

Nameravana združitev bi obsegala Colorado Fuel and Iron Comp., Cambria Steel Co., Youngstown Sheet and Tube Comp. ter Lackawanna Steel Comp. — Colorado Fuel and Iron Company pomeni John D. Rockefellerja. In ime Rockefeller spominja močno na dogodke v Trinidad . . . "

Flynn sam ne trdi, da so njegove besede sveto pismo. Vidi se pa, da ima podatke in da ni svojih misli iz prsta izsesal. Vsekakor je tak načrt mogoč in če je stvar resnična, tedaj je bila uprizoritev res satansko delo.

NOVA AFERA KAPITANA ATAŠEJA VON PAPENA.

Stotnik von Papen je bil, kakor je znano, vojni ataše pri nemškem poslaništvu v Washingtonu. On in njegov mornariški tovariš Boy Ed sta morala zapustiti to deželo na zahtevo ameriške vlade. Pri svojem odhodu je von Papen še trdil, da so ga krivo sodili in da ni imel nobenega opravka z zarotami v Ameriki.

Vlada v Washingtonu ni dejala na bev ne mev; kar je hotela, je z odpoklicem obeh atašejev dosegla. Drugih misli so pa bili Angleži. Ko je von Papen dospel v Falmouth, so ga obiskali in so mu vzeli neke papirje.

Gospodu stotniku to ni bilo všeč, ali Angleži so rekli, da se v sedanjem času ne morejo ozirati na njegovo osebno razpoloženje. Papirje so pa izročili ameriškemu veleposlaniku v Londonu, da jih odda svoji vladi. V dotičnih spisih in zapiskih so namreč po njihovi trditvi dokazi, da je von Papen res v Ameriki špioniral in vodil zarote.

V njegovih beležkah so baje našli zaznamovane razne svote, ki jih je izplačeval osebam, prizadetim pri atentatih na municijske tovarne in na mostove med Zedinjenimi državami in Kanado.

Najsitnejše je to, da je nekje baje zapisano, da je dobil von Papen denarja od svojega šefa, veleposlanika grofa Bernstorffa. Dobili so tudi nekatera pisma od raznih Nemcev v Zedinjenih državah, o katerih trdijo, da so bili v zvezi z omenjenimi atentati.

Ko so vprašali nemškega veleposlanika, kaj sodi o tem poročilu, je dejal, da ne verjame, da bi bili Angleži pri Papenu našli kakšne važne spise, sicer pa ni hotel o stvari govoriti.

Ker še teče proces proti celi vrsti nemških zarotnikov, je mogoče, da bodo omenjeni spisi za sodišče imeli kaj pomena. Da bi se iz tega izlegla še kakšna diplomatična akcija, pa ne verjamemo, ker ne bi imela za Zedinjene države izza odhoda obeh atašejev nobenega pravega zmisla več.

Ob Huertovi smrti.

Bivši predsednik mehiške republike Huerta je v četrtek večer v El Paso, Tex., umrl. Njegov tajnik Olesso Robles je izdal popoldne izjavo, s katero naravnost toži Zedinjene države, da so krive njegove smrti in da so bile nehvaležne napram generalu.

Izjava pravi:

"Ko je bil Huerta predsednik v Mehiki, je bil vsak Amerikanec varen svojega življenja, kljub velikim težavam, ki jih je imela njegova uprava. V tej deželi pa so ga vrgli v ječo kakor prostega zločinca, in to je popolnoma izpodkopalo njegovo zdravje."

Huertov tajnik se je v svoji vdanosti do gospodarja najbrže nekoliko zmotil. Vlada Zedinjenih držav je dala res Huerto ustaviti in ga je vzela pod ključ, ali za to je imela tehtne razloge. Nekdanji diktator je namreč hotel začeti v Mehiki novo "revolucijo" in še povečati nered, katerega je bilo v sosednji deželi itak že dovolj. Povrhtega je pa hotel tudi Zedinjenim državam pripraviti ne le indirektne, ampak tudi direktne sitnosti. Po zakonu in po razumu je imela Amerika absolutno pravico, da je preprečila to.

Huerta je prišel potem v zapor. Njegov tajnik pravi: "Kakor prost zločinec." Zdi se nam pa, da je po ameriških ječah zaprtih mnogo boljših ljudi, katerim se godi slabše kot se je godilo Huerti. In vsi umori, ki jih je imel bivši diktator iz časa svojega predsedništva na duši, potrujejo, da pravzaprav ni bil nič druzega kakor prost zločinec.

Sicer je pa Huerta pred svojo smrtjo sam odpustil svojim sovražnikom. Toliko se je navzel krščanstva. Kaj to, kako živiš, da se le na smrtni postelji "pobotaš s svojim Bogom."

Ali pri Huerti bi bilo važnejše, kako mislijo njegovi sovražniki o njem, ne pa kako misli on o njih. On jih je metal v ječe, dal jih je moriti; njemu se ni zgodilo nič druzega, kakor da je moral opustiti predsedništvo in da ga ni smel še enkrat ugrabiti.

Sicer je bil pa Huerta zanimiva prikazen. V njegovih žilah je tekla indijanska kri; po naukih "rasnih teoretičarjev" bi moral biti torej manj sposoben od belih ljudi. Pa vendar je znal organizirati vstaško armado, postal je general, polastil se je predsedništva republike, vladal je, dal je konfiscirati imetja, metati ljudi v ječe, jih streljati — čisto kakor kakšen ruski car, turški sultan ali nemški kajzer.

Bil je torej živ dokaz, da je barva kože postranska reč. In v drugih razmerah bi bil iz njega lahko postal znamenit in koristen človek. Prav tako kakor bi bil Vilček ali Miklavž ali pa katerikoli potepuh drugačen v drugih razmerah.

BETHMANN HOLLWEG OBLJUBUJE VOLILNO REFORMO.

Zadnji četrtek je bil v Berlinu otvorjen pruski deželni zbor. To je parlament, v katerem delavci še danes nimajo pravice. Medtem ko velja za nemški rajhstag že dolgo splošna volilna pravica, volijo pruski deželni zbor še vedno razredi in vsi dosedanji poizkusi za moderniziranje volilnega zakona so bili brezuspešni.

V četrtek je Bethman Hollweg, ki je za Prusijo ministrski predsednik, prečital prestolni govor bolnega Vilčka, in v njem je nekoliko besed, ki diše kakor nekakšna obljuba volilne reforme. Gotovega, kar bi se moglo prijeti, ni nič rečenega; le tako je, kakor da smejo delavci upati na reformo kot na nagrado za svojo požrtvovalnost v vojni. Ali če pozneje kdo resno potrka, pravi Bethmann Hollweg vedno lahko z začudenim obrazom: "Kdaj sem pa kaj obljubil?"

Dotični odstavek v prestolnem govoru se glasi:

"Gospoda moja, kraljve, da bo Vaša dela kakor doslej tudi v prihodnji periodi parlamentarnega delovanja označeval duh požrtvovalnosti in odločnosti, ki daje našemu narodu moč, da dovede vojno do zmagovitega konca. Nov rod narašča, obdan z izkušnjami vojne. Vsi za službo sposobni možje so v zvesti tovaršiji združeni za obrambo države in naroda do smrti. Sedanji duh vzajemnega razumevanja in zaupanja se bo tudi v mirnem času trajno čutil in bo našel tudi v naši javni upravi in v našem zakonodajstvu, kakor tudi pri polaganju temeljev za zastopstvo ljudstva v zakonodajnih zborih močan izraz."

Razun tega napoveduje prestolni govor, da se bo povišal dohodninski davek, in še enkrat se je zlagal, da je bila Nemčiji vojna vsiljena. Pa to laž je hinavski filozof že tolikokrat ponovil, da enkrat več ali manj že nič ne šteje.

Zdaj, ko je treba ljudstvo, da preliva kri, mu mažejo med okrog ust.

Strojna puška nima pameti, človek jo ima. In vendar lahko ubije ena neumna strojna puška sto pametnih ljudi.

GOSPODIN FRANJO.

ROMAN—SPISAL PODLIMBARSKI.

(Konec.)

Ostre poteze na generalovem obrazu so se nekoliko ugladile, zazrl se je v vzhičeno inženirjevo obličje ter rekel: "Vse kaže, da pripadate tistim ljudem radikalnih nazorov, ki mislijo, da bo precej drugače in bolje, ako se krepko zabavlja vsemu, kar se nahaja pod solncem. Zakaj se niste zadovoljili s tem, kar ste dosegli za drvarje? Oni so imeli svoj materialni dobiček, vi svojo duševno naslado."

"Srečal sem nesrečne ljudi in s tolažbo v srcu sem se ustavil pred njimi. To so moji zločini. Da ni te nesrečne vstaje, te prenagljene vseobčne razburjenosti, bil bi v drvarski koloniji vzpostavil red, ki bi bil koristil ugledu bosenske uprave. O tem sem vedno mislil. Kar se tiče vstaje, sem nedolžen, ni mrvica veleizdajstva ne tlači mojega poštenega značaja. Gospod general, dobili ste v svojo oblast človeka, ki nikdar ne bo bežal pred svojo usodo; do kraja hočem nesti svoj križ, pa naj bo še tako težak."

Generala so ozlovoljile te besede; mahnil je z roko v znak, da mu že vse preseda. Čez hip se je površno naklonil inženirju in ta se je vrnil v svoj zapor.

"Ta inženir ima vratolomne nazore," je rekel general, sedeč pri pisalni mizi in brskajoč po listinah. "Mladi ljudje hitro vzplapolajo, kakor bi gorečo vžigalico podtaknil pod otep slame. Vlogo Katona in Bruta bi radi igrali."

"On je metal goreče vžigalice v bosenski smodnik," se je po svoje prilagodil tuji misli pl. Merks.

Izraz generalovega obraza je kazal, da resno o nečem premišljuje. "Ni napačen človek, toda neizkušen. Pravi, da so Bošnjaki siromaki. Ni siromak oni, ki malo ima, ampak tisti, ki mnogo zahteva. Na rokah bi jih nosil, ko bi ne imel ukaza, jih krotiti z naglim sodstvom."

"Zakaj se nam pa ne vdajo? Brezpogojno naj sprejmejo našo kulturo, gredo naj za našimi stremljenji in videli bodo — a-a!" je rekel pl. Merks, prebračajoč svoje listine.

General je pomislil o tem, kakšno čudo bi videli Bošnjaki in kako naj gredo za našimi stremljeni. "Ko začnemo premišljevati, zadenemo na vseh straneh na protislovja," je rekel in umolknil.

Vilarju se je zgodilo kakor pol leta prej Jovici: kot obče nevaren človek je moral ostati v zaporu; kadar se vremena zjasne, ga puste na svobodo. Tako je bil razsodil general. In pozabili so nanj. Prišla je spomlad, on je bil še vedno zaklenjen v svoji sobici. Spoznavši svoj položaj, je klanjal glavo v dolga premišljevanja. Vrtele so se njegove misli krog državne politike in človeške zlobnosti. Prej njegovo srce ni bilo dovzetno za mržnje, zdaj mu je legla neka črna usedlina sovraštva na dno srca. Hodeč po sobici, je stiskal pesti, škrtal z zobmi in žugal nekam. Da so kaznive človeške misli, bi ga zaradi njegovih bila takrat lahko obsodila general in njegov avditor. Mnogo grešnikov vzgoji slepa in zakrknjena uprava sama. Življenje mu je postajalo čimdalje bolj pusto. Prej se je vsaj razvnemal ob preiskavi, ponavljal svoje zagovore ali se pripravljal na nove, zdaj ga ni nihče izpraševal, živa duša se ni zmenila zanj. Vojak mu je prinašal iz kazinske kuhinje hrano in pospravljal po bornem stanovanju; z drugim človekom ni mogel govoriti. Včasi pa so mu nastopale lepe ure, kadar se je v nemoteni samoti domislil Danice. Pride dan, ko ga naposled vendar morajo izpustiti; takrat zbeži na krilih svobode in ljubezni k njej, s katero prične novo življenje. Tudi Jovice se je mnogokrat spomnil. Ali še živi? Kod se skriva? Ali se bori v svoji Hercegovini, ali je bežal za svojo sestro? Mnogo je premišljeval o tem nenavadnem človeku. In zgodilo se je, da je zdolaj na dvorišču slišal imenovati njegove ime.

Neko jutro prve dni aprila ga je, dremajočega še na postelji, probudil velik hrum in rožljanje verig. Skočil je k oknu pogledat, kaj se godi na dvorišču. Pet trdo vklenjenih Bošnjakov, trudnih in na smrt izmučenih, je stalo ob zidu pod močno vojaško stražo. Vojak-pisar je z velevažnimi kretnjami postavljal pisalne potrebščine po mizi. Za njim je stal vojni sodni zbor, nekakšni vojaški porotniki. Pristopil je major-avditor Lisinski s šopom papirjev pod pazduho in precej za njim general s svojim pribočnikom. Začela se je obravnava, kratka in površna, po zakonu, ki je ostal iz dobe lancknehtov. Vilarju je ob takšnem prizoru vselej trepetalo srce. Pri zaprtem oknu ni skoraj ničesar slišal; zamaknil se je v apatične obraze obtožencev, ki so ravnodušno poslušali majorja, kakor da stoje v cerkvi pred propovednikom, čigar naštevanje grehov jim le malo gre do duše. Lisinski je jetnikom iz listine nekaj čital, potem jim je nekaj govoril, izpraševal je priče. Ko je končal, so si začeli možje v sodnem zboru nekaj našepetavati, potem so potegnili sablje v znak, da so složni v svoji sodbi. Avditor se je zopet obrnil k obtožencem in jim objavil sodbo. Tedaj se jih je polastil nemir, njih verige so zarozljale. Vilar je pričakoval pri njih navala jeze in izbruha blazne razdraženosti; potihoma je odprl okno. Videl in slišal je, kako so trije zločinci dvignili vklenjene roke ter zaporedom gromko proiznesli: "Mi trije smo streljali na orožnike, a ta dva niti pušk nista imela. Pri živem Bogu prisegam, da sta oba nedolžna in čista kakor pšenično zrno!" — "S čim naj streljata? Nas ustrelite, a ta dva pošljite domov"! — "Ne morite nedolžnih ljudi, ako Boga poznate!" Vilar je spoznal, da so se trije krivičniki zavzeli za dva po krivici obsojena. Avditorjev motni pogled je zletel na generala. Pa ta je zaničljivo mahnil z roko ter velel: "Sojeno je sojeno. Vseh pet ustreliti!" Vilar je ostolbenel ob tako kratkem in krutem razsodku. Hotel se je premakniti od okna, ves omamljen od dušne boli, pa zadržal ga je nov pojav.

Na mesto, s katerega se je bila umaknila ona petorica, so privedli sivega moža z albansko čepico na glavi in tako sklonjenega, da mu Vilar ni videl v obraz. Pokašljeval je jetnik in si pritiskal vklenjeni roki na boleče prsi; gledal je v zemljo, kakor bi njegove oči iskale jamo, v katero se vrne k zaželjenemu počitku. 'Kaj je zakrivil ta brezsilni siromak?' je pomislil Vilar, nagnivši se skozi okno in strmeč na dvorišče. Iz kratke obtožnice, ki jo je čital Lisinski, je spoznal v jetniku Pera Mušića iz Pilića, handžijo iz hana ob Oskovi. Obtožili so ga, da je dal streho in hrano razbojniškemu glavarju Jovici Miloševiću, za kar zapade po zakonu naglega sodstva smrtni kazni. Vilarju se je trgala sapa v grlu, ko je slišal, da se nahaja Jovica v okraju, od samega usmiljenja za Mušića mu je migljajo pred očmi. In zdelo se mu je, da se starec nalašč vprašanja tako, da bi jim bilo treba samo pritrditi in jetnik bi bil rešen.

"Je-li, Mušić, ti nisi vedel, da je Jovica Milošević, vrnivši se s tovarišema iz Hercegovine, hajduški glavar?" je vprašal avditor z gromkim glasom.

"Vedel sem, kaj bi ne vedel? Otroci so vedeli," je s slabotnim glasom odgovoril handžija Pero.

"Pa ti nisi vedel, da po zakonu zapade smrti, kdor je vzel hajduka pod svojo streho in ga nasitil?"

"Vedel sem. Lačne nasitite! — nam je ukazal naš Zveličar."

Tedaj se je razburil general. "Dobro je vse vedeti, pa ni dobro vsega storiti," je zavpil. "Dosti je! Ustreliti, vse postreliti!"

Zopet si je začel sodni zbor našepetavati; izrekel je sodbo, ki je bila ukazana. Vilarju so se naježili lasje, osteklenel mu je obraz. 'Siromak, zato si se selil iz Hercegovine proti vzhodu solncu naproti, da tu umrješ nasilne smrti,' je mislil kakor v groznih sanjah.

Takrat je Pero dvignil glavo in motno je pogledal po obrazih svojih sodnikov, kakor bi hotel razbrati, so li ustvarjeni po božji podobi. Potem je uprl oči v solnčne žarke, lijoče se po zidu postajnega poslopja; morda je njegova duša kratko pred smrtjo slutila ono veliko sočutje, ki je iz okna zrlo nanj. Zapazil je gospodina Franja in ga spoznal. "Kako si, dobri naš gospodine Franjo?" je zaklical z umiljenim glasom.

Vilar ni odgovoril; vse njegove misli so se zasesale v Mušićevo usodo, za svoje počutje ni imel nobene. Vendar pa se ni mogel zdržati, da bi ne dal znanemu pojemajočemu človeku prijazne besede na poslednjo pot. "Naj se ne pogrezne tvoja duša v obupnost, o handžija Pero!" je zaklical.

General se je grozno ozrl v okno in vsi oni, ki so stali krog njega.

"Ne bde se, Pogami!" je odgovoril Mušić. Ječar Meglič, stoječ poleg njega, ga je dregnil v bok.

"Pes laja, pa tudi preneha," se je obregnil nanj Pero in zakašljal.

"Ti kmalu prenehaš," mu je oni pogrozil; s smejočimi očmi je obrsnil generala in adjutanta.

"Solze siromakov vam bodo ob vaši poslednji uri udarjale v lice," je rekel Mušić in potopil glavo.

K obsojencem sta pristopila pop in hodža. Izprevod je zapustil dvorišče.

"Proč od tod, proč iz teh krajev ponižanja in smrti," je vzkliknil Vilar ter se vrgel na posteljo. Dobrih deset minut je slišal zamolklo mrtvaško bobnanje, potem je trajalo zopet deset minut, da je zaslišal pokanje pušk.

50.

Tri dni pozneje je rekel general avditorju Lisinskemu: "Pravdo proti inženirju bo treba končati. Iz upornih krajev imam zanesljiva poročila, da vstaja pojema. Vstaši nimajo več enotnega vodstva, vsak četovodja dela na svojo roko. Za mesec dni bo upor končan in čete razpadejo v navadna razbojniška krdela, ki utegnejo še par let vznemirjati orožnike in finančne stražnike. Pred to generacijo še ne bo miru, a nevarnosti ni nobene več. Ne vem, čemu imamo inženirja zaprtega. Smatram ga za prenapetega idealista, za dobrosrčnega človeka, ki ne more škodovati. Vsi vaši protokoli mu ne morejo prav do živega. Kaj?"

Lisinski je nategnil svoj obraz v ponižno slušajoče poteze.

"Čemu je iz svojega zapora priča naših naglosodnih ukrepov? Da bo na stara leta v svojih memoarih neugodno za nas pisal o bosenskih stvareh? Da bo vlekel na dan neke 'atrocités', ki izvirajo iz naših zakonov in posebnih bosenskih razmer? Pustite ga na svobodo, a s častno besedo mora priseči, da se pred koncem pravde ne gane iz mesta. In požurite se, gospod major, z njegovim procesom!"

Lisinski je prikimal.

Tako je prišel Vilar na svobodo s pridržkom, da ne zapusti Tuzle. Nastanil se je pri Grgićevi majki, ki je imela sobo zopet prazno. Od Agularja mu je nosila hrano. Med gospodo se ni pokazal. Hrena je slučajno samo enkrat srečal na ulici. Uradnik mu je ves srečen sporočil, da mu je žena rodila hčerko — krasotico! lepotico! — potem se je bojazljivo ozrl krog sebe ter se izgovoril z nedostatkom časa; veseli ga, da je tako vrl rojak izlezel iz kolomaza; poseti ga, gotovo ga poseti pri Grgićevi majki, da se po domače kaj pomenita. Vilar je uvidel, da se uradniška duša boji stikov s človekom, ki je osumljen veleizdaje, in ni ga pričakoval. Podnevi je malokrat šel na ulico, tem več pa zvečer. Zahajal je v srbsko kavarno, ki se je nahajala takrat pod strogim uradnim nadzorstvom.

Bobojedac mu je prišel večkrat potožit svoje gorje. Na Konj-planini so ga pri pobiranju drv močno utesnili; njegova trgovina peša, odkar ni gospodina Franja in so pobegnili vsi pošteni drvarji. Gajer ga bo popolnoma izrinil s Konjplanine. In s čim naj zdaj na spomlad hrani svojo bosotinjo in golotinjo! Birkov je prišel v konaku v veliko milost. Dela, kar hoče. Čim dalje gladiš mačka, tem više dviga rep. Živila so se zopet podražila, baje zaradi vojske, hrana je slaba, pri izplačevanju stojita dva orožnika. Drvarji so na slabem; zahtevali so svečo, dobili so pa rog. Tako je javkal bedni katolik in Vilar ga je vselej obdaril.

Nekega večera je Vilar, gredoč po zapuščeni ulici iz srbske kavarne, zagledal pred seboj švedravo, zahaljeno Turkinjo. Ženska se mu je zdela orjaška, dasi je njeno velikost manjšala rjava halja, ki je ohlapno pokrivala njen stas. Počasno gre ženska in oprezno pred njim, kakor bi iskala nekaj ali pričakovala koga. Včasi dvigne glavo, zastrmi v daljavo kakor koklja, če jo prestraši jastreb, preteč s pogibeljo. Po medvedje trdo stopa, okorno in leno se premikajo njene noge, a včasi vendar bistro zaplava, kažoč gibčno telo in krepko voljo. Sumnjivo se mu je zdelo to, da je muslimanka dvakrat postala, se napol okrenila in se, visoko dvignivši glavo, izpod jašmaka ozrla nanj. 'Kaj hoče bula?' je pomislil Vilar, ki je žensko zaradi njene vnanjosti uvrstil med omožene. 'Morda ima vročekrvna muslimanka v tej odljudni ulici sestanek s kom. Neobičajno je to v tako majhnem turškem mestu, nevarno, mogoče je pa.' Tudi on je korakal počasno in ni odvrnil pogleda od njenih kretenj. Z jasnega neba je lilo toliko svetlobe, da je vse lahko razločil. Pri slabo brleči petrolejski svetilki, edini v tisti ulici, je bula zavila v stransko zakotno ulico, ki je držala med črvivo ograjo v breg k turškemu pokopališču. Ta ulica je bila še ožja in odljudnejša. Mimo gredoč se je Vilar ozrl vanjo in glej — Turkinja stoji tesno ob ograji in čaka. 'Ok-ok!' se je odtrgalo Vilarju v grlu in posvetna misel je lezla nanj. Nadaljeval je svojo ravno pot, naredil je dvajset korakov, pa že je ležala tista misel nepremagljivo na njem. Ni nameraval česa nespodobnega, toda zvedavost, vedoželjnost ga je neodoljivo vlekla nazaj: od pristne muslimanke bi se dalo kaj zvedeti o skrivnostnem haremskem življenju. Da bi se bal zahaljenega bitja v temni zasedi, tega ne, Vilar ni poznal blede bojazni. Vrnil se je in krenil v ozko ulico. Ona je še vedno čakala. Tihih korakov se ji je bližal, premišljujoč, kako bi primerno ogovoril neznanko. Ni bil baš izvežban v takšnih ponočnih sestankih; njegov sestanek se mu je zdel tako pustolovski, da se ni smatral za verskega odpadnika, ko je namišljeni Turkinji, stopivši pred njo, po turški hohnjajoč, zašepetal: "Allahu ekber!" (Velik je Allah!) — pozdrav, ki se mu je zdel najprimernejši.

"Večji nego Allah je naš pravoslavni Bog!" je kakor izpod škafa zadonelo iz širokega jašmaka in Vilar je ostolbenel, spoznavši Miloševićev glas. Toliko je bilo njegovo strmenje, da je preslišal besede: "Hajdi z menoj, gospodine Franjo!"

Jovica ga je zagrabil za desnico, z drugo roko je odprl vratca v ograji. Vedel ga je na temno dvorišče napol razpadle hiše. Stopila sta pod evetečo češpljo. Harambaša je vrgel s sebe žensko haljo; za njegovim pasom so tičali samopali in handžar. Tiho je govoril: "Evo, gospodine Franjo, v moji trdnjavi sva. Ne posrečilo bi se ti, zaslužiti lepe cekine, razpisane na mojo glavo. Milan in Vazko spita nedaleč od tod nemirno hajduško spanje. Po preteku ene ure, preden bi mogli navaliti orožniki, smo vsi trije že na gorah."

Vilarja je zamrazilo od te družbe. Čutil je, kako močno drži Jovica njegovo mehko desnico v svoji koščeni. "Sam sem še jetnik in nimam vzroka, ovaditi te onim, ki mi delajo krivico," je rekel. "Toda odkrito ti povem: tvoj posel mi ne ugaja. Izpusti mojo roko! Žge jo kri, lepeča na tvoji."

Jovica je izpustil Vilarjevo roko. Otožno je rekel: "Žal, da je zastonj tekla kri v sveti osvobodilni vojski. Da ni proklete nesloge, bi se bili držali, dokler bi nam ne prišla zunanja pomoč. Kjer ni sloge, ni zmage."

"Ali si bil v Hercegovini?"

"Bil. Osvetila sva se z Vazkom Atifu Sarajliji. Na Arslan-agićevem mostu blizu Trebinja ga je dohitela zla usoda. Ljudstvo sem rešil najničemnejšega psa. To si štejem v zaslugo."

"Pogubil si ubogega Mušića," je očitajoče rekel inženir.

"Žal mi je njegove nedolžne kryi. Z Vazkom in Nikolićem smo šli v hladni noči, izmučeni po dolgi poti, spat v hram ob Oskovi. Vazko ni mogel odoleti želji, da bi še enkrat videl strica in mu povedal, kako je poginil Saraljija. Šel je ponoči v Pilić k Peru in mu povedal o naši lakoti. Prinesel nam je hrane in za drugi večer nam je nastavil Mušić v hanu polno košaro suhega sadja, kruha in slanine. Zopet smo prišli počivat v njegov han. Dva sta spala, eden je stražil. In še tisto noč so nas napdli orožniki. Nekdo nas je ovadil. O nevera, da bi te ne bilo! Vsi trije smo ušli, Mušića pa so zvezali in odgnali v Tuzlo. Bodro je korakal na morišče. Gledali smo iz zakritja nanj, pa pomagati mu nismo mogli. Brez strahu je nastavil prsi svinčenkam. Njegova kri me bo do konca dni palila na duši." Jovica je snel čepico in se pokrižal.

"Zakaj si me zvabil sem?"

"Hotel sem ti sporočiti pozdrav Bajićeve matere in Danice —"

"Kdaj si govoril z njima?"

"Tisti dan, ko sta se peljali k Savi. Na Majevici-planini sem preoblečen za turško bulo sedel k njima na voz in ju spremil malone do Brčke. A pozdrave sem dobil včeraj. Ne čudi se temu. Kakor imate vi svojo pošto in brzojav, tako imamo mi svoje zanesljive zaupnike, po katerih gredo naša poročila, včasi tudi pismena, širom naših dežel. Bajićeva mati ti ni mogla pisati, ker je zvedela, da so te zaprli in bi ti ne izročili pisma. Po meni ti javlja, da je ne išči v Nišu, ker se nahaja v Belgradu, kamor je bil premeščen njen sin Živko."

Vilar se je zazrl v moško smeli Miloševićev obraz in se zahvalil.

"Še to ti povem: obupal sem o bosenski svobodi; še preden odevete to drevje, bom z Vazkom na svobodnih tleh."

"Kar se tiče bosenske svobode — ona vzklije takšna, kakršne še ni bilo tukaj. Ob puškah in handžarjih še nikdar in nikjer ni bilo prostora za prosveto. Polože se razburjenost v deželi, mir se povrne in po milejših zakonih se bo vladalo. Zakoni so podobni strunam: lahko se nategnejo, lahko se jim popusti; kako se vrše, to je odvisno od razmer, ki so bile tu doslej res zamršene. Pride čas, morda še le čez desetletja. ko se mogotci onkraj Save sami prepričajo, da treba to odločno in krepko ljudstvo, premagano z orožjem, še z ugodljivostjo v mnogih upravnih strokah in z ljubeznijo pritegniti k sebi, in ko se bodo moji soplemeniki na jugu zaupljivo ozirali na našo stran. Pozdravi mi onstran Drine Bajićevo mater in Danico! Kakor hitro me izpuste iz te ječe, pridem za vami."

Jovica mu je potresel desnico. "Brate, nevarna je zate moja družba, zato se morava ločiti. Da se živa in zdrava vidiva v svobodi! Beži!" Po teh besedah je stopil k razdrapani hiši in popraskal po vratih. Vilar je hitel domov. Skrivnostni sestanek ga je zelo razburil.

Zadnjega aprila je dobil pismeno obvestilo, da je svoboden in mora v treh dneh zapustiti zasedene dežele. Posmejal se je izgonu. Navdalo ga je silno čuvstvo osvobojenja, neka dolgočasna teža mu je padla s prsi, kakor takrat, ko je v svojem srcu zatrl misel na Katico. Triumfiral je, da se mu je končalo bosensko življenje za vselej. In zakipela je v njem želja po novem mirnem delu. Njegova delavnost ne bo tako suha, ko bo Danica njego žena. V vso osnovo njegovega življenja pronikhe ona kakor voda v suho zemljo.

Drugo jutro se je že peljal preko Majeviceplanine. Kako vzorno in idilno si je mislil urediti svoj delokrog, ko je lansko poletje hodil k drvarjem! Koliko neporabljene sile, nevkovane razpenjavosti kipi v njem in vse je hotel položiti na oltar bednih ljudi izmučene Bosne. Mučil se je kakor riba v plitvi vodi. Izgnali so ga, ker je nosil svoje srce odkrito na dlani in je zahteval pravico za hlapce in sužnike, bežati mora, ker je govoril resnico. Kakšno razočaranje je doživel v temi mračnega dne je ležalo ravno Posprečje, je stala Konj-planina, ko se je z vrhov poslednjikrat ozrl nazaj.

S podjetnim duhom, z velikim hrepenenjem in vdano ljubeznijo se je pripeljal v Belgrad. Tu je pri Bajićevih ostal do srede poletja. Sanje in resničnost, oboje se je spojilo Danici v mogočnem valu. Sreča ji je podala obe roki. Ni se mogla premagovati pred mladim, krasnim človekom. Mnogokrat so ji kipele solze ginjenosti, a njeno oko se je smejalo. Prve dni avgusta so pozvali Vilarja v Macedonijo k gradbi železnic. Drugo pomlad je prišel po Danico. In šla je za njim, kakor gre človek v temni noči za prižgano plamenico.

* * *

Nekega toplega dopoldne sredi aprila sta kolovratili dve muslimanki po cesti iz Zvornika ob Drini. Počasno sta se vlekli, nizko sklonjenih glav, kakor bi se sramovali vojakov, ki so se vežbali na prostoru, ležečem ob reki. Prišedši na mesto, kjer je bila Drina na obeh straneh dostopna, sta vrgli s sebe žensko obleko in dva brhka Bošnjaka sta skočila v hladno vodo. Vojaki so ostrmeli; častnik je ukazal streljati s slepimi naboji, ker ostrih ni bilo pri rokah. Beguna sta srečno preplavala na oni breg. Bila sta Jovica in Vazko. Dospela sta še pred Vilarjem v srbsko prestolico. Vazko se je šel učit čevljarstva, Jovica je sprejel učiteljsko službo. Dvajset let je učiteljeval v Srbiji. Ko se je v začetku našega stoletja uprla Macedonija turškemu gospodstvu, se je tudi v njem prebudila stara vstaška kri. Gnalo ga je tja, kjer so podjarmljeni in ponižani ljudje lomili verige in okove in se dvigali s prvobitno, nikdar prej zaslišano silo na zatiralce. "Plaziti se po zemlji kakor senca, ki izgine, kadar se poljubi oblakom in solncu, takšnega življenja sem se naveličal," je pisal Vilarju, ki je bil takrat zaposlen pri gradbi švicarskih železnic. Šel je v kosovski vilajet, kjer je leto dni poučeval na srbski šoli. Potem je zamenil knjige in pero s handžarjem in puško ter stopil v srbski vstaški komité. Bil je že osivel mož, ko se je jeseni 1912. l. pridružil s svojo četo srbski vojski, prodirajoči na Kosovo.

V petek je potekel čas, ki je bil na smrt obsojenemu duhovniku Hansu Schmidtu še določen za življenje. Toda **Hans Schmidt še živi.** Guverner Whitman mu je dal termin še do srede februarja. Do tedaj naj poda dokaze, da ni bil njegov zločin umor, temveč uboj. Schmidt namreč trdi sedaj, da je umrla Anna Aumüller vsled neke nedovoljene operacije. Svojčas je priznal, da je umoril svojo ljubico in se je izgovarjal z nekakšno nebeško prikaznijo. — Nič nam ni žal, da ni Schmidt sedel na električni stolec. Za smrtno kazen se ne ogrevamo v nobenem slučaju. Le eno vprašanje je zagonetno: Če je mogoče imeti toliko obzirov z duhovnikom Schmidtom, zakaj ne z drugimi zločinci?

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januarja 1894. — Inkorporirano 24. februva 1908 v državi Kansas.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245., Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 33, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOCMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.

Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša $1.50.
Vsi dopisi se naj blagovolije pošiljati, gl. tajniku.
Vse denarne pošiljatve pa gl. blagajniku.

PODZEMELJSKA GORICA.

Budimpeštanki list "Az Est" (Večer) priobčuje nastopni dopis svojega poročevalca:

Ponovno sem prehodil Gorico. Od 30,000 ljudi, ki so poprej bivali v Gorici, jih je sedaj tam komaj še nekaj stotin. Ali sedaj sem dobil Gorico čisto drugačno. Ljudje so se zopet pojavili. Vsak dan nam pošiljajo Italijani nove granate, ali vendar dohajajo ljudje vsak dan zopet nazaj v mesto. Ti ljudje pa se ne nastanjajo v svojih prejšnjih stanovanjih, marveč pod zemljo. Lahko se pravi, da stanuje vsa Gorica pod zemljo. Prav neverjetno je, kako je človek žilav in kaj vse more prenesti. Vsako jutro jih zbudi grmenje topov. Oni ljudje, ki se vračajo, so največ delavci ali služabniki, ki morajo paziti na hiše, težaki itd. Žive kakor stari kristjani, ki so se skrivali v katakombah. In tudi način življenja je povsem podoben tedanjemu. Vsi so vedno v kleteh. Samo včasih se pojavi na ulici kaka žena, ki se upa priti na dan, da prinese jedil. Ali ne le ti siromašni ljudje, tudi služna Gorica je pod zemljo. Javna uprava se je preselila v kleti. Ko stopi človek v klet, se spodtakne vsak trenutek ob kakšen pisalni stroj ali slamnjak. Tu dela eden, tam je telefon, posebna miza, umivalnik, kuhinja blizu njih. Gospodje pri upravi pa niso izgubili humorja. Ko sem vprašal za neko upravno poslopje, mi je odgovoril uradnik: Je zgorelo, ali tu v kleti imamo že drugo . . .

Iz vojnoporočevalskega stana poročajo: Medtem, ko težka artilerija neprenehoma obstreljuje Gorico, tako, da je videti mesto ovito v bel oblak, skozi katerega tuintam zublji ogenja, krožijo veliki italijanski zrakoplovi nad mestom neprestano in pospešujejo razdevanje poslopij. S treskanjem granat se meša sikanje letalskih bomb, ki padajo na mesto na mnogih krajih. Seveda zadevajo sedaj povečini prazna poslopja, kajti v zadnjih urah je zopet obilo ljudi zapustilo mesto. Ali bomb ne mečejo samo na mesto, marveč tudi na vasi v okolici. Letalci se obmetali z bombami tudi grad grofa Coroninija.

Begunci pripovedujejo grozne reči, kako razdevajo granate cele ulice, velikanske luknje so po ulicah in cestah, stekla leže po tleh, drobci granat in šrapnelov, kri, trupla, hiše so razbite, porušene, zgorele, strašni so prizori v razdejani Gorici. Prebivalstvo je zbegano, vse iz sebe, v kleteh tiči, mrtvih ni mogoče pokopavati; marsikdo ne čaka niti na svojo usodo pod zidovjem, ker ni varen niti na cesti, da bi dospel do postaje in se odpeljal. Pod ruševinami leže trupla, smrad se širi, strašno je, 28 cm granate učinkujejo strahovito, sreča pa je, da jih mnogo ne razpoči, ako ne zadenejo na prav trde predmete. V neki hiši je bilo zbranih 35 oseb, ko je treščila granata vanjo. Na srečo se ni razpočila, drugače bi bila ubila vseh 35 oseb. Razdevanje Gorice se nadaljuje vsak dan. Mnogo ljudi je sedaj komaj še ušlo na varno, rostili so vse tam, rešili so si komaj golo življenje.

Taki so učinke moderne vojne, in tisti, katere zadene, so nedolžni. Krivci so pa na varnem.

Vladarske mezde.

Od časa do časa uprizarjajo tudi kronane glave "mezdna gibanja". Nezadovoljni z razmerami niso le delavci; tudi božji milostniki, sicer seveda pravi nadljudje, imajo svoje materijalne interese. V štrajk pač še ni bilo treba nikomur izmed teh žlahtnih blagoslovljencev; doslej so bili narodi, oziroma njih zastopniki, še zmirom hitreje pripravljeni, da so ugodili svojim kronanim služabnikom kakor kapitalisti svojim delavcem. Bilo je pa navadno zelo potrebno, kajti ubogi monarhi so res slabo plačani. — Ruska civilna lista znaša 36,000.000 do 41,000.000 K, avstro-ogrska 23,000.000 K, pruska 23 miljonov K (nemški cesar nima civilne liste), italijanska 15,600.000 K, angleška 14,000.000 K (všteti niso dohodki, ki jih ima krona od veleposestev), turška 9,000.000 K, španska 8,500.000 K, japonska 7,400.000 K, bavarska 6,500.000 K, saška 4,400.000 K, belgijska 4,200.000 K, portugalska 3,000.000 K, wuertenberška 2,500.000 K, badenska 2,300.000 K, švedska 1,900.000 K, nizozemska 1,600.000 K, hesenska 1,600.000 K, danska 1,600.000 K, meklenburg-šverinska 1,400.000 K, brunšvikska 1,400.000 K, grška 1,300.000 K, saško-vajmarska 1,200.000 K, bolgarska 1,200.000 K, srbska 1,200.000 K, norveška 1,000.000 K, schwarzburg-sondershautska 600.000 K, saško-meininška 500,000 K, švarcburg-rudolstatska 400,000, črnogorska 200,000 K, luksemburška 200.000 K.

Šumi, šumi, gozd zeleni . . .

Vse ubija, vse pokončuje vojna — ljudi, živali, rastlinstvo.

Nedavno je gališki deželni odbor izjavil po listih, da se višja gozdarska šola v Lvovu, ki je bila leto dni zaprta, zopet otvori. 'Kurjer Lwowski' pripominja k temu razglasu sledeče:

Nemogoče je že danes določiti škodo, ki so jo poljski gozdovi imeli vsled vojne; govori se pa, da so mladi nasadi, ki smo jih leta in leta gojili z znatnimi stroški in velikim trudom, uničeni, da so stari gozdovi prebrani ali do golega posekani, da so žare požgane itd. — Marsikje ljudje, ko se povrnejo, svoje domače vasi ne bodo mogli prepoznati, kajti mnogokje je izginil stari kras krajine: starodavni veličastni gozd ne šumi več ob vasi, namesto hojevja in hrastovja sprejme ubežnike strašno opustošenje.

Ne vemo, kolika je katastrofa; to pa vemo za gotovo, da bo kakor na ostalih poljih našega narodnega gospodarstva tudi pri gozdarstvu potreba mnogih desetletij trdega dela in težkih naporov, da se sledovi te katastrofe izbrišejo in na ruševinah prejšnjih gozdov vzrastejo bujni novi nasadi, oznanjajoči boljšo bodočnost.

Za to delo pa bo treba mnogo krepkih mladih rok, mnogo nadarjenih, marljivih in vestnih delavcev, na tisoče mladih gozdarjev, ki bodo svojo nalogo vršili s pieteto in navdušenjem.

To je le v Galiciji. Koliko takih tužnih pesmi pojo še druge dežele!

Patriotizem, humanitarnost in skebstvo.

Odkar je izbruhnila evropska vojna, gre patriotizem narodov, ki so udeleženi pri splošnem pretepu, bujno v klasje.

Tudi v Ameriko je prenešen patriotizem vsake barve. Šovinizem ene zastave nima v tem oziru ničesar očitati šovinizmu druge, kajti vsi so počeli toliko blaznega in hinavskega, da se popolnoma izravnajo.

Tudi nemški patriotizem se je razvil, in ker je Nemcev v Ameriki veliko število, so tudi prilike njegovega nastopanja velike. Prav ob takih časih, ko so strasti nenavadno razvnete, je pa počenjanje patriotičnega šovinizma izvrstna šola za delavstvo, in kdor hoče spoznati njegovo dušo, ima ob takih časih najlepšo priliko za to.

Takrat, ko se je pričela glavna gonja zaradi izdelavanja orožja in streliva v ameriških tovarnah, so bili delavci dragocen predmet vsetranskega patriotizma. Iz vseh nacionalističkih taborov so deževali apeli. Viljemovci in Francjožefovci so rotili delavce, naj ne delajo orožja "za svoje sovražnike"; carjevci in kingovci so jih pridušavali, naj ga delajo za vsako ceno in naj za nič na svetu ne štrajkajo, ker bodo s svojim delom pomagali zaveznikom do zmage. Agitacija je dobila ogromen obseg; zarote so prihajale na dnevni red, vršili so se atentati na tovarne, zgodilo se je nekoliko političnih umorov in vlada Zedinjenih držav je imela celo afere z zunanjimi državami zaradi teh reči.

Kakor so gonili slovanske delavce na delo za municijske barone, češ naj odgode svoje opravičene zahteve za poznejši čas, tako so jih z druge strani vabili iz orožnih podjetij. Nemški patriotje so ustanovili posebno organizacijo pod imenom "All American Alliance", ki je snovala podružnice po vsej deželi in razglašala, da hoče oskrbovati delavcem, ki ne marajo fabricirati bomb in granat, drugo delo.

To je bila na vsako plat zelo človekoljubna organizacija.

V stari Evropi se tepo. Tvoji bratje, bratranci, morda tvoj oče, sploh tvoji sorodniki in prijatelji so pod puško, na bojišču, v zakopih. Ti pa fabriciraš tukaj šrapnele in krogle, s katerimi bodo tam kj na Ruskem ali na Balkanu ubijali tvoje ljudi. Toda pomagati si ne moreš; v municijski tovarni imaš delo; če ga pustiš, si s svojo družino brez zaslužka. Torej ni druge: Ali moraš izdelavati orožje in utišati svojo vest, ali pa moraš stradati in nemara poginiti. Druge izbire nimaš.

Toda All American Alliance stopa na plan in te rešnje iz te trde dileme.

"Kar pusti delo, ki ti je zoprno," ti pravi; "oglasi se pri nas, in mi ti priskrbimo delo, da te ne bo pekla vest, delo, ki ne služi ubijanju, ampak mirnim namenom.

Oglasilo se je res dosti delavcev, ki so zaupali plemenitim smotrom aliance, in nova organizacija je razvila svoje delovanje. Tudi v Chicagi je ustanovila svojo podružnico.

Ali kaj je prišlo pri vsem tem na dan?

Človekoljubna All American Alliance je navadna agentura za stavkokaze. V Chicagi je dobila unija strojnikov naznanilo, da posreduje družba sistematično stavkokaze, in ko je preiskala pritožbo, je dognala, da je pošiljala alianca mašiniste, iščoče dela, k Walsh Press and Die Company na 4709 Kinzie St., kjer je že dlje časa stavka.

Unija ni hotela na slepo obsojati, in je uvaževala možnost, da je alianca iz nevednosti ravnala. Zato so se njeni uradniki obrnili do tajnika omenjene družbe, nekega dr. Maxim Nivena, in so mu pojasnili položaj. Dr. Niven je izjavil, da res ni vedel, kakšne so razmere pri tvrdki, kateri so bili poslani delavci. Obljubil je, da se bo informiral in da po uspehu preiskav ne bo več pošiljal delavcev v kraje, kjer je stavka.

Od obljube do izpolnitve je včasi dolga pot. Dne 10. januarja je dobila unija vnovič poročilo, da je All American Alliance poslala mašinista k Walsh Press and Die Co., dasi je sedaj natančno vedela, da je tam štrajk in ni imela nobenega izgovora v tem oziru. Ves način njenega ravnanja pa dokazuje, da se družba popolnoma zaveda svojega nečednega posla, ker izkuša kolikor mogoče skrivati svoje delovno posredovanje in odeva svoje postopanje s plaščem tajnosti.

Delavec, ki se oglasi pri alianci za delo, dobi sledeče zaprto pismo za superintendenta družbe mr. Halla:

"Dr. Maxim Niven, tajnik All American Alliance prosi uljudno gospoda Halla, naj dovoli donositelju tega pisma kratek razgovor, ker želi osebno prositi za delo."

Na zavitku pisma je natančno naznačeno, kako se mora prosilec peljati. V omenjenem slučaju je moral porabiti povišano železnico, črto Oak Park, na postaji Cicero pa je moral vprašati za nekega gospoda Thoma, ki ga je potem odpeljal naravnost v tovarno.

O kakšnem nenameravanem slučaju že zaradi tega ne more biti govora, ker je bil tajnik organizacije poučen od unijskih uradnikov. Sicer pa dogodek v Chicagi nikakor ni prvi te vrste. Že ob času Dumbove afere so se godile enake reči v New Yorku in drugod po vzhodnih državah, in iz tega je razvidno, da je patriotična organizacija navadna skebska agentura. Človekoljubnost je zapisana v programu, pospeševanje protidelavskih kapitalističnih interesov se pa prakticira.

Vsi so v tem oziru enaki bratci. Anonimni Slovani so zahtevali od slovanskih delavcev, naj skebajo, če bo štrajk v kakšni municijski tovarni; patriotični Nemci posredujejo skebanje v drugih tovarnah. Za delavce je pa to nauk, da mora biti njihova taktika, gospodarska in politična, neodvisna od tujih vplivov, ki hočejo, naj se skrivajo za katerokoli krinko, izrabljati delavstvo za nedelavske, v zadnji vrsti za protidelavske nemene.

Ciganovo vojno posojilo.

Včasih je bilo na Ogrskem kaj veselo življenje. Deloma je pač tudi še sedaj tako, a pač le deloma. Včasih pa je bila splošna navada, da je cigan v javnem lokalu pristopil k magnatu in mu godel na ušesa. Haj, kako so leteli časih celo stotaki v ciganovo roko. Magnat je prepeval, šampaniziral in poljubljal lepe ženske do pozne noči in cigani so mu godli. Kadar je pa magnat odšel, je cigan posnemal njegov zgled in je prepeval in šampaniziral in poljubljal lepe ženske. Na stara leta sta bila magnat in cigan navadno reveža. Večinoma so ti časi minuli. Magnatje sede zdaj v uradih ali se bavijo s kupčijo in z gospodarstvom ter štedijo, cigani pa tudi štedijo, si kupujejo hiše in pošiljajo svoje otroke na konservatorije. Kako se jim godi, to priča dejstvo, da je ciganski primas Toll, ki ga vsak pozna, kdor je bil kdaj v kavarni poleg budimpečtanske opere podpisal za vojno posojilo 50 tisoč kron.

Angleži in španski princ.

"Berliner Tageblatt" poroča iz Santa Cruza, da so na Španskem zelo ozlovoljeni nad ravnanjem Angležev proti princu Manuelu Salm-Salmu. Pred izbruhom vojne so Angleži povabili princa, ki je potoval s svojo soprogo, neko avstrijsko nadvojvodinjo, da naj obišče angleško Južno Afriko. Ko je izbruhnila vojna, so spravili Angleži princa in njegovo soprogo kot vjenika v neko konentracijsko taborišče, kjer so ravnali ž njima tako strogo, da je bilo življenje princese resno ogroženo. (?) Vsled posredovanja kralja Alfonza so odkazali Angleži princu Gibraltar za bivališče. Samo enkrat na teden je smela princesa obiskati svojega soproga v navzočnosti straže. Vsa prizadevanja kralja Alfonza doseči za princa olajšave, so bila brezuspešna. Korespondenco za princa, tudi ono s pečatom španskega dvora, odpirajo. Zaboje z vinom in darili, ki jih pošilja kraljica-mati princu, zaplenjujejo.

PRISELJEVANJE POJEMA.

Šovinisti neprenehoma razmišljajo, s kakšnimi novimi zakoni bi omejili priseljevanje v Zedinjene države. Na to, da so se tudi njih očetje priseli iz Evrope, so že davno pozabili. Kapitalisti, ki potrebujejo delavcev, da jim ustvarjajo dobiček, mislijo nekoliko drugače. In sedanja vojna jim dela največ skrbi zaraditega, ker je ustavila tok delavstva v Ameriko.

Razne parobrodne družbe pravijo, da bo Amerika, če se ne poveča zopet priseljevanje iz Evrope, kmalu začutila pomanjkanje težkih delavcev ter se bo ustavil razvoj njene trgovine. Zadnje tri tedne je prišlo v Zedinjene države vsega skupaj 5,427 priseljencev in v Kanado 17,111. V istem času pa je prišlo leta 1913. v Zedinjene države 69,832 priseljencev. V enajstih mesecih leta 1915 je bilo priseljevanje za 598,397 manjše, kakor pa v enajstih mesecih v letu 1914. V letu 1913, ki je bilo normalno leto, je dospelo sem 1,352,695 ljudi, a v letu 1915 komaj 116,242. Vojna je zmanjšala priseljevanje za 1,236,453 ljudi na leto. Te številke se tičejo le potnikov tretjega razreda.

Priseljevalne oblasti na Ellis Island ne dobe več kakor 2000 ljudi na teden. 350 priseljencev je zadržanih tam do konca vojne. Nevtralne države, kakor Španska, Portugalska in Grška, ne dovolijo svojim podanikom, da bi se izseljevali moški, ki še niso zadostili vojaškim dolžnostim.

Parobrodne družbe računajo, da se bo po vojni napotilo najmanj 500,000 tretjerazrednih potnikov iz Zedinjenih držav v Nemčijo, Avstrijo, Ogrsko in Rusijo, da bodo videli, kaj se je zgodilo z njihovimi družinami in imetjem. Poleg tega bo skoro enako število potnikov, ki bodo potovali v prvem in drugem razredu.

Nemške parobrodne družbe bodo začele z redno plovbo med Ameriko in Evropo tedaj, ko bo vojna končana. Severonemški Lloyd in Hamburg-American Line imata po pet novih in velikih parnikov po 20,000 do 50,000 ton, ki bodo pripravljeni ob vsakem poljubnem času, da začno pluti med New Yorkom in Hamburgom in Bremenom.

Angleške parobrodne družbe pa še najmanj šest mesecev po vojni ne bodo mogle začeti z redno plovbo med Anglijo in Zedinjenimi državami, ker je rekvirirala angleška vlada skoro vse njihove velike parnike, kakor Aquitania, Cedric in druge, ki so jih izpremenili v bolnišnice, prevozne parnike in pomožne križarke. Poleg tega bodo morale prevažati te ladje po vojni veliko število ranjenih vojakov iz Egipta, Dardanel, Francije in Belgije domov v Anglijo.

Baje bo zahtevala Anglija pri sklepanju miru določbo, da se nemški parniki ne bodo smeli ustavljati dvanajst mesecev po vojni v angleških pristaniščih. Podobno bodo zahtevali tudi Francozi, ker so tudi oni rekvirirali za vladno službo vse velike parnike posameznih parobrodnih družb. Ali mir je še daleč, in kako bo sklenjen, tega še nihče ne ve.

Ženske kot šoferke.

Načelnik neke newyorške avtomobilske šole je rekel pred kratkim, da so ženske ravno tako dobre in zmožne voznice motornih voz, kakor so možje. Ne smelo bi se soditi po nekaterih slučajih, če srečamo slabe ženske šoferke, ki so prava ovira v prometu, in ga zelo ogrožajo, ker se najdejo tudi med možmi zelo slabi vozniki, ki so nevarni rednemu in varnemu prometu. Omenjeni načelnik je rekel, da ne bi smeli smatrati žensk kot takih za popolnoma nezmožne voznice, čeravno jih najdemo mnogo, ki so popolnoma nezmožne in nezanesljive. Baje je mnogo žensk, ki bolj hitro mislijo, če se nenadoma pojavijo nesreče in zapreke in sčasoma postanejo tudi vešče kot mehaniki in znajo držati svoje avtomobile v dobrem redu. Neki vojni dopisnik v Evropi je pred kratkim opisal delovanje neke ženske voznice pri bolniškem oddelku ter jo hvalil, kako izvrstno je opravljala svojo službo. Omenjeni dopisnik je rekel, da so tako ženske za bolniško službo še najbolj pripravne in zmožne.

Tekom sedanje vojne, ko primanjkuje moških, odkrivajo sploh vedno več sposobnosti pri ženskah. Res je, da se s tem nekoliko popravljajo razne krivice, ki so jih prizadevali ženskam. Res je pa tudi, da se za tem priznavanjem pogostoma ne skriva nič druzega, kakor želja po večjem izkoriščanju ženske delovne moči.

ČLOVEŠKE ŽRTVE V PREJŠNJIH VOJNAH.

Kužne bolezni, lakota, vojne so bili od nekdaj največji sovražniki človeštva, trije zavezniki smrti. Civilizacija je začela boj proti smrti. Nevarnost kužnih bolezni je omejila znanost; socialna nova ureditev lajša lakoto; najhujša teh treh tovarišic, najbolj kruta in le od človeške volje odvisna, vojna, pa vihti neomejeno svoj strahoviti bič. Koliko človeških žrtev so zahtevale prejšnje vojne, o tem je napravil francoski astronom in matematik Flammarion nekaj statistike. Po njegovem računu so zahtevale vojne samo v minulem stoletju 15 miljonov človeških žrtev. Na posamezne vojne pripada naslednje število: Napoleonove (1799—1815) 8,000.000, ruska krimska (1854) 800.000, italijanska (osvob. in dr.) 300.000, pruske 1861 do 1866) 300.000, severoameriška meščanska (1861—1865) 1,000.000, nemško-francoska (1870—1871) 700.000, rusko-turška 400.000, meščanska ameriška 500.000, kolonialne vojne (indska, mehikanska, alžirska, transvalska, abesinska, madagaška, kitajska) 3,000.000, skupaj 15,000.000.

Napoleon sam je povzročil smrt 8 miljonov ljudi; 3 miljone Francozov in 5 miljonov inozemcev. Tudi slava prejšnjih podjarmljevalcev ni bila pridobljena z manjšimi žrtvami. Cezar, slavni rimski vojskovodja, je uničil nad 3 miljone Galcev, ki so prebivali na sedanjem Francoskem; v vojnah Aleksandra Velikega (Macedonskega) je padlo 2 miljona ljudi. Od početka indoevropske, to je sedanje civilizacije, torej v dobi 30 stoletij je padlo v bitkah 1200 miljonov ljudi. Ker ima vsako stoletje 36.525 dni in pride na vsako stoletje 40 miljonov padlih ljudi, je torej padlo povprečno vsak dan v vojni 1100 ljudi. Vračunjene pa niso v teh podatkih tiste žrtve, ki so poginile indirektno, ker jim je poginil reditelj, ki jih je pobrala kužna bolezen itd.

Tudi v tem stoletju smrtna žetev vojen ni majhna. Transvalska (burska) vojna, rusko-japonska, tripolska, obe balkanski vojni, mehikanska vojna, razne kolonijalne vojne, so zahtevale mnogo več nego en miljon človeških žrtev.

Vse prejšnje pa prekaša, kar se tiče človeških žrtev, sedanja vojna, ki je že doslej v mnogo krajšem času pomorila mnogo več ljudi, nego katerakoli prej.

Bik za 100.000 dolarjev.

Najdražji bik na svetu je gotovo oni, katerega so dovedli nedavno v New York na razstavo živine iz Middletowna, N. Y. Bik, ki tehta 2650 funtov in ki je 5 čevljev visok, je ugledal luč sveta v Liverpoolu, N. Y. in sicer dne 16. novembra 1900 na Stevensonovi farmi. V juniju leta 1911 ga je kupil John Arfman iz Middletowna, N. Y., za $10.000. Dve leti kasneje je Arfman prodal svojega bika znani Lawsen Holding Co. v Poughkeepsie, N. Y. in sicer pod pogojem, da lahko tudi nadalje razpolaga s polovico bikove vrednosti. Omenjena družba mu je izplačala vsled tega polovično vrednost bika v znesku 25 tisoč dolarjev. Šest mesecev kasneje mu je ponudila vlada Nove Zelandije za bika $100,000, toda ta svota se mu je dozdevala premajhna. Slavni bik ima doslej 250 potomcev, ki so vsi tako plemeniti, da jih je mnogo bilo na raznih razstavah odlikovanih.

Japonsko na Formozi.

Na podlagi kitajsko-japonske pogodbe iz leta 1895 je pripadel otok Formoza Japonski. Od takrat skušajo Japonci otok z vsemi sredstvi pojaponiti. Domače prebivalstvo pa se brani in vsled tega imaja Japonci vedno dosti opraviti z vstaši. Po oficijelnih ruskih poročilih iz Tokija je bilo od 1026 obtoženih obsojenih 505 oseb na smrt.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelji —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Podlipcu, 5039 W. 25. Pl. Cicero, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Pubishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year. -:- -:- -:- -:-

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

2656 W. 21. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

KAKO LJUBIJO OTROKE!

Ko je bilo leta 1914. vsled evropske vojne nekoliko krize na bombažnem trgu, ker je bil bombaž razglašen za kontrabant, so bili lastniki plantaž na jugu takoj pokonci in so zahtevali od vlade vsakovrstno pomoč. Kongres je moral žrtvovati mnogo časa, ki bi ga bil potreboval za resnično nujnejše reči, njihovi zadevi. Gospodje z juga so hoteli, da naj bi se vsa Amerika zanimala zanje in jih podpirala. Po večjih mestih so kazali po vežah gledališč in drugih javnih postopij cele kupe svojega bombaža, delali zanj reklamo in zahtevali, da naj ga ljudje kupujejo, tudi če ga ne potrebujejo. Od vlade so zahtevali velike denarne subvencije.

Kdor bi pa mislil, da imajo ti gospodje sami taka dobra srca, kakor jih zahtevajo od drugih, bi se zelo zmotil.

V kongresu je predlog, ki gre za tem, da se prepove prevoz blaga, ki je izdelano z izkoriščanjem otroškega dela. Na jugu je ogenj na strehi.

Zastopniki bombažkih tovarn in južnih držav z bivšim guvernerjem Kitchinom iz North Caroline na čelu so se že oglasili v Washingtonu in spletkarijo proti zakonu. Kitchin pravi, da se bo vodil boj proti taj predlogi z vso močjo, češ da je "neustavna i nemodra."

Ker se tudi najslabša stvar s primerno okretnostjo lahko tako obrne, da pokaže kakšno dobro stran, so južni prijatelji otrok tudi to reč tako zasukali, da gleda iz njihovih namenov sama dobrota.

Kitchin pravi:

"Mi na jugu se upiramo tej predlogi, ker mislimo, da mora biti našemu ljudstvu, ki ima delati, dovoljeno, da dela. Naše bombažne tovarne na jugu mu dajejo dobro priliko za dober zaslužek. Narod v južnih državah je tako pravičen in human kakor člani kongresnega odbora. (Kitchinov "narod" so namreč južni kapitalisti). On hitro napreduje v zboljšavanju svojih razmer v bombažni industriji, torej ga pustite, da ravna po svojem. Upozarjam na telegram iz Bostona od 1. januarja l. 1915., da si je tam stopetindvajset oseb izkopavalo hrano iz posod za odpadke. Če ne more sever podpirati svojih revežev, ne smete pričakovati, da bo jug to delal zanj. Na jugu ni nihče prisiljen, da bi se preživljal z odpadki."

Gospodje na jugu torej po besedah bivšega guvernerja nočejo nič druzega, kakor da dobi ljudstvo v južnih državah priliko za delo. Znano je namreč že davno, da so na jugu sami plemeniti in velikodušni ljudje doma, sami kavalirji. In gospodu Kitchinu radi verjamem, da ni tam nihče prisiljen, da bi živel od odpadkov. Prisiljen namreč tudi na severu ni nihče. Tista epizoda v Bostonu na lanskega novega leta dan je bila gotovo grda reč in ne da se tajiti, da se zgode podobne reči tudi drugod; ali prisiljeni niso bili tisti ljudje, da so brskali po odpadkoh, če je med smetjem še kakšna skorja kruha. Nihče ni stal s kolom za njimi in jih silil na to delo. Če ne bi bili hoteli, bi bili lahko pustili, le posledice bi bili morali nositi. Morda bi bil kdo izmed njih od lakote umrl — take reči se zgode; ali prisiljeni niso bili.

Na ta način namreč tudi na jugu niso prisiljeni. Le na ta način ne.

Ako posluša človek gospoda Kitchina, bi moral misliti, da je na jugu Deveta dežela. Toda kjer je otroško delo, tam ni raja. Predloga, kateri so južni kapitalisti napovedali vojno, ne jemlje dela ljudstvu, ki je za delo, temveč hoče le omejiti otroško delo. In če misli nekdanji guverner, da je otrok tudi del tistega ljudstva, ki je pripravno za tovarniško delo, tedaj je tisti napredek južnih držav, o katerem govori, zelo piškav.

Izkoriščevalci so doslej imeli ogromne dobičke od otroškega dela, in teh profitov si nočejo dati obrezati. Na kakšen način jih dobivajo, jih malo briga. Da je otroška umrljivost ravno v tistih krajih največja, kjer je izkoriščanje otrok doma, jim ne tare glave. Da so vpeljali otroško delo v svoje tovarne, imenujejo napredek. In v tem oziru imajo prav, da napredujejo s svojimi profiti. Kdor jih ovira pri tem "napredku", je njih sovražnik. Zato se pripravljajo na boj na življenje in smrt proti zakonu.

Stara povest! Ko so hoteli odpraviti zamorsko suženjstvo, je jug planil v revolto; če ne bi bila taka reč dandašnji nekoliko težja, bi bilo že mogoče, da bi plemeniti kavalirji provocirali še eno meščansko vojno, da si ohranijo otroško suženjstvo.

AMERIKA IN MEHIKO.

Za Zedinjene države so bili zadnji teden hudi dnevi. V Mehiki se je zgodilo nekaj grdega.

Neka družba Amerikancev, ki so bili v službi družbe Cusihuiriachi Mining Comp. in na poti k poslu, se je peljala po železnici iz Chihuahua City v Cusihuiachic v zapadnem delu države Chihuahua. Na poti so mehikanski banditi, o katerih trdijo, da so Villovi pristaši, ustavili vlak, pobrali Amerikance z njega, jih postavili v vrsto, do golega slekli, in postreljali.

Prve vesti o zločinu je prinesel Thomas T. Holmes, edini član ameriške družbe, kateremu se je posrečilo niti.

Umorjeni so bili: C. R. Watson iz El Paso; prej je živel v Chicagi; W. J. Wallace iz El Paso; tudi on je živel prej v Chicagi; M. B. Romero iz El Paso; T. M. Evans iz Chihuahua City; C. A. Pringle iz San Francisco; M. Anderson iz Chihuahua City; R. P. MacHatton iz El Paso; A. Couch iz Chihuahua City; C. F. Coy iz Denverja; Alexander O. Hall iz Douglas, Ariz.; Charles Wadleigh iz Bisbee, Ariz.; E. L. Robinson iz El Paso; G. W. Newman iz El Paso; H. C. Hasse iz Miami, Ariz.; J. Adams iz El Paso; R. H. Simmons iz El Paso; W. D. Pearce iz Los Angeles; J. W. Woom iz El Paso in Murray Crissett iz San Antonio.

KOMBINACIJE.

Stvar je sama na sebi grda in grozna. Ali kakor navadno so prve vesti še pretiravale, kakor da bi bilo treba žalostno resnico na vsak način še zabeliti z lažjo. Razun tega so nekateri listi, med katerimi so se zopet Hearstovi najbolj odlikovali, prodajali svoje nepotrjene in deloma popolnoma iz trte izvite kombinacije za gotova dejstva. Čitali smo n. pr., da je Villa sam vodil napadalce, da je osebno izbral Amerikance na vlaku in jih ukazal aretirati in da je tudi sam komandiral eksekucijo.

Nekateri so tudi čisto natančno vedeli namen umora. Villa je baje dejal: "Bom že naučil Zedinjene države drugačne politike kakor priznanje Carranze."

Po njihovem mnenju ni imel atentat druzega namena, kakor prisiliti Zedinjene države na intervencijo v Mehiki.

Ne more se reči, da je tako kombinacija popolnoma nezmiselna. Kakor se sedaj vidi, so bile vse tiste vesti, ki so pravile, da se je Villa pobotal s Carranzo, brez prave podlage. In dokler Villa še kje v Mehiki gospodari in se hoče bojevati, je že verjetno, da premišljuje, na kakšen način bi spravil svojega nasprotnika Carranzo s konja. Na drugi strani se pa ne more reči, da je za dosego tega namena tako divjaško dejanje posebno pametno izbrano. Kajti če pribavi Villa s tem Carranzi sitnosti, mu mora vendar zdravi razun povedati, da jih pribavi sebi še več.

Ako bi Zedinjene države res "posredovale", bi se ta intervencija gotovo ne izvršila za to, da pomaga Villi, ampak tisti hip, ko bi prikorakala ameriška armada v Mehiko, bi se skoraj gotovo reklo, da je Villi odzvonilo in da so njegove zadnje nade splavale po vodi.

INTERVENCIJA!

Zakaj je džingovsko časopisje tako pisalo, je seveda lahko razumel vsak otrok. Tako lepe prilike, da bi se pognale Zedinjene države na vojno, že dolgo dolgo ni bilo. Takrat, ko je Wilson priznal Carranzovo vlado, so se razkadili skoraj vsi upi, da dobimo še kdaj vojno z Mehiko. Poizkusi, da bi izsilili mobilizacijo za varstvo uboge preganjane katoliške cerkve, so se izjalovili. Vse nove hujskarije zoper Wilsonov Watchful Waiting' so ostale brezuspešne.

Naenkrat napravijo mehiški banditi džingovcem tako uslugo! Hearst, ki ima osebno miljonske interese za "intervencijo" v Mehiki, si ji mel roke, in njegovo časopisje je potisnilo tiste dni vse dogodke sveta na zadnje strani, na prvih pa je dokazovalo, da 'bije ura', da je "čast Amerike" na kocki in da mora naša vojska marširati.

Intervjuvan je bil vsakdo, o komer je bilo znano, da rad rožlja s sabljo, predvsem seveda Teddy Roosevelt. In ta je seveda povedal, da imamo stokrat več vzroka za oboroženo intervencijo v Mehiki, nego smo ga imeli na Kubi; dejal je, da prinaša Wilsonova čakajoča politika svoje krvave sadove, da je tudi Carranza le bandit itd. In seveda je tiskal Chicago American te besede vse z debelimi črkami.

Razun njega se je našlo še dovolj drugih energičnih mož, ki so ravno tako zahtevali neodvlačno intervencijo.

KONGRES.

Bolj nevarno pa je bilo, da je zapustil razum tudi veliko množino poslancev in senatorjev. Člani obeh zbornic so se kar pehali, kdo da predloži ostrejše zahteve in odločnejše korake.

Da se je o dogodku govorilo, je pač naravno. Kongres bi zanemaril svoje dolžnosti, če ne bi govoril o taki izredni aferi. Toda če se sme od koga zahtevati hladna kri tudi v kritičnih situacijah, je to vlada in parlament. Ta je pa ni znal ohraniti.

Wilsonovi nasprotniki so lopnili po predsedniku, kakor da ni storil še nobene večje napake od svoje mehiške politike. Ali njegovi navadni nasprotniki niso ostali osamljeni. Stari Wilsonovi prijatelji so se obrnili proti njemu, izjavljali, da so podpirali njegovo taktiko napram Mehiki brez prepričanja, da, celo proti svojemu prepričanju, in zahtevali so, da naj jo sedaj radikalno izpremeni.

Ameriški kongres ni na glasu najtreznejšega in najhladnokrvnejšega parlamenta. Ali tako krvoločnih govorov še skoraj nikdar ni bilo slišati kakor ob tej priliki, in nekaj časa se je zdelo, da morajo vojni hujskači na vsak način zmagati.

V obeh zbornicah sta bili vloženi resoluciji o aferi, in v obeh je bil precejšen kos nevarnosti.

Resolucijo v senatu je vložil illinoiški senator Sherman. Glasi se:

"Sklenjeno, da je mnenje senata, sporazumno s poslansko zbornico, da naj zahteva vlada od Carranze, ki je bil pred kratkim priznan za načelnika vlade v Mehiki, naj ščiti in brani življenje in imetje Američanov in drugih državljanov, in

da se povabijo ostale vlade zapadne zemeljske polovice, ki so se nam pred kratkim pridružile za priznanje Carranze, da se pridružijo naši zahtevi, in

da se prosi prezident, če ne izpolni Carranza takoj zahteve, da poskrbi tako varstvo, naj povabi vlade, ki so se nam prej pridružile, na skupno intervencijo za povratek miru in reda in za varnost življenja in imetja ne le Američanov, ampak tudi drugih mirnih državljanov; kadar pa se vzpostavi tak red in taka vlada, ki bo mogla vzdržavati tako varstvo, naj Zedinjene države zapuste ono deželo, in

končno je sklenjeno, da naj bo to edini namen te vlade, da prestopi na mehiško ozemlje z omenjenim smotrom."

V poslanski zbornici je vložil Dyer iz Missouri resolucijo, ki zahteva od prezidenta, naj naznani zbornici, če ne misli, da je prišel čas, da se opusti "watchful waiting" in napade Mehiko, ter da naj naznani zbornici vse korake, ki jih namerava vlada storiti z ozirom na Mehiko.

Dva dni je bilo tako viharno v senatu in v zbornici, in zastopnikom vlade v kongresu se je poznalo, da so sedeli na trnju.

STALIŠČE VLADE.

Bila je še vsa sreča, da sta Wilson in Lansing ohranila kolikor toliko miru. In to je dejstvo, ki bi moralo zbuditi ameriške volilce, da bi resneje mislili o prihodnjih volitvah. Kadar mora vlada krotiti strasti ljudskih zastopnikov, je to ne le nenavadno, ne le žalotno za demokracijo, ampak tudi skrajno nevarno.

Sedanja Evropa kaže, da so vlade navadno bolj agresivne od ljudstva in od parlamentov. A tudi če je predsednik miroljubnejši od kongresa, je navadno bolj verjetno, da zmaga parlament kakor vlada v deželi, v kateri odloča kongres o vojni in miru. Parlament je za take slučaje važnejši faktor od prezidenta; in volilci lahko vidijo, da je le prav malo manjkalo, pa bi bil parlament pognal deželo na vojno.

To je mene tekel za jesenske volitve! In volilci naj gazijo, ne le kdo bo prezident, ampak tudi kakšen bo kongres!

Državni tajnik Lansing je takoj, ko je dobil naznanilo o dogodku, poslal Carranzi noto z zahtevo, da naj brez zamude ukaže zasledovanje krivcev, da naj jih kaznuje in da naj skrbi za boljše varstvo Američanov.

Še preden pe odposlal to noto, je Lansing objavil izjavo, v kateri imenuje tisti umor "strahopetniški zločin." Sicer pa izjavlja, da je vlada svarila Amerikance, naj ne hodijo v kraje, v katerih rogovilijo Villove bande. Ker so nekateri časopisi trdili, da je državni oddelek obljubil ponesrečenim Amerikancem varno spremstvo in ji mdal potne liste, naglaša Lansing izrecno, da se ta trditev ne vjema z resnico. Pač pa pravi, da se je mnogo Američanov vrnilo v one kraje, odkar so Carranzove sile zasedle Chihuahua in da so jih Carranzove vojaške oblasti vabile na povratek.

WILSON.

Predsednik Wilson je izjavil, da ne vidi povoda za kakšno izpremembo dosedanje mehiške politike, dokler niso dognana sledeča dejstva:

1. Če zadene Carranzo kakšna krivda, da ni varoval življenja tujcev, zlasti življenja mož, ki so bili umorjeni v Chihuahua;

2. Če je storil Carranza vse, kar je bilo mogoče za varstvo tujega življenja in imetja in za pokončanje roparskih tolp;

3. Če se Carranza sedaj pošteno potrudi, da uveljavi zakon in red, in če porabi vse svoje moči, da doseže ta cilj;

4. Če so v severnem Mehiku umorjeni ljudje vedeli, da se vračajo k svojim domovom proti izrecnim željam vlade Zedinjenih držav;

5. Če so potovali umorjeni možje z varnim spremstvom, obljubljenim od Carranzovih oblasti v El Paso in Juarez;

6. Če je Carranza ali pa Obregon vedel, da je Villa zažugal, da iztrebi vse Amerikance.

BLAZNOST.

Pravijo, da je bil umor v državi Chihuahua posledica Villove blazne politike. Pravijo, da je hotel s tem grozodejstvom provocirati intervencijo Amerike.

Človeško je zelo razumljivo, da je ljudem zavrela kri, ko so izvedeli, kako brutalno so bili Američani pomorjeni na mehiških tleh in na kakšen sramoten način se je izvršil podli umor.

Človeško je tudi razumljivo, da prihaja iz razburjenega srca klic po maščevanju.

Toda že časopisom se ne more odpustiti, ako pišejo s strastjo namesto z razumom. Še manj se pa more odpustiti slepa strast zastopnikom ljudstva, kongresnim poslancem, in "cvetu ameriškega parlamentarizma", gospodom senatorjem.

Najpriprostejše vprašanje pred vsakim sklepom je to: Kaj se hoče doseči? In če bi bili možaki v washingtonskem kapitolu tako vprašali, bi si bili morali reči: "Villa nas je razdražil. In mi se pripravljamo, da izpolnimo najsrčnejšo Villovo željo."

Nihče ne smatra Ville danes več za revolucionarja. Povsod velja za bandita. Mogoče, da je v tej sodbi kaj krivice; brez poznanja vseh podrobnih okolščin je težko soditi, kakšne sile vplivajo na poraženega bojevnika. Toda sodba je taka: Villa je bandit. In v ameriškem kongresu gotovo nima simpatij.

Pa glej: Mož, ki ga sovražijo in zaničujejo, želi ameriško intervencijo, da pahne Carranzo s predsedniškega stola; in oni, ki ga sovražijo in zaničujejo, napenjajo vse sile, da — izpolnijo njegovo željo.

Ni li v tem blaznost?

Nima li Villa povoda, da se jim smeje in roga in da jim grozi?

DRUGA NEVARNOST.

Če ne znajo ljudski zastopniki ostati gospodarji svojih glav, se je še manj čuditi, da zapusti hladna treznost ljudi, ki so najbližji pozorišču zločina in ki so sami več kakor enkrat izkusili razbojniško smelost.

V nemirnih časih je navadno največja nevarnost na mejah. Če poči puška od predstraže do predstraže, se iz tega lahko izleže vojna.

Na meji med Mehiko in Zedinjenimi državami je nemirno. V bojih med posameznimi mehiškimi strankami so pogostoma frčale krogle na ameriško stran. Vojaki in nevojaki so bežali čez mejo in tukaj so postali roparji. Cele razbojniške čete so včasi prodirale na ameriška tla in tukaj ropale in morile.

Ni se čuditi, da je ondotno prebivalstvo razburjeno. Ko je prišla vest o zadnjem umoru čez mejo, je pa ta razburjenost dosegla vrhunnec in zdelo se je, kakor da pojdejo ondotni prebivalci na svojo pest na vojno. Po vseh obmejnih krajih je te dni krožil

Klic k orožju

s sledečim besedilom:

V imenu pravice in človečnosti! Prišel je čas za nas, da nastopimo in maščujemo grozni masaker naših državljanov v Mehiki.

Pokazati moramo drugim narodom, da teče še rdeča kri po naših žilah. Osvoboditi se moramo verig administracije, ki se drži svoje politike in pošilja note v zameno za zločine, storjene nad ameriškimi državljani.

Kdorkoli podpiše ta klic k orožju, zastavlja svojo častno besedo, da izpolni sklep večine prizadetih mož. Vsakdo si mora opraviti lastnega konja, poskrbeti puško in opremo in biti pripravljen za naskok na Mehiko šest ur po dobljenem pozivu.

Nobena akcija se ne izvrši pred 1. februarjem, če na stori vlada v Washingtonu do tega časa korakov, da vrne našo čast nam kot ponosnim ameriškim državljanom.

In če ne bodo Mehikanci, ki so odgovorni za ta masaker Američanov, kaznovani na zadosten način za svoje strašno hudodelstvo, se zavezujemo podpisani, da vderemo v Mehiko in se ne vrnemo domov, dokler ne pobijem zadnjega moža, ki je imel opravka pri tragediji zadnjega pondeljka . . .

V petek so poročali, da je imel ta klic 1500 podpisov. Imena "rekrutov" so držali tajna, ker so se bali, da bi jih aretirale zvezne oblasti zaradi vojaškega podjetja zoper deželo, s katero žive Zedinjene države v miru.

Ta klic kaže, kakšno stopnjo je dosegla nevarnost, zlasti če se vzame razpoloženje v kongresu v poštev.

VOJNO STANJE.

V El Paso so razglasili vojno pravo. Iz Fort Bliss so poklicali vojaštvo pod poveljništvom generala Pershinga, ki patrulira po mestu, da prepreči protimehikanske izgrede.

Enoindvajset odličnih Mehikancev, ki so bili kdaj v zvezi z Villa, so skrivaj pod močno eskorto odpravili na kolodvor in poslali v Los Angeles, ker so se bali, da bi jih razburjeno ljudstvo linčalo. Med njimi so bili prejšnji Villov zunanji minister Miguel Diaz Lombardo, bivši šef Villovega štaba general Manuel Medinaveytia, bivši šef Villove kavalerije general Manuel Banda, general José Prieto in polkovnik Carlos J. Muregue.

ALMEIDA IN RODRIGUEZ VJETA.

Carranza je obljubil Lansingu, da bo storil vse, da se kaznuje hudodelstvo. Na njegov ukaz je oddelek rednega vojaštva takoj pričel zasledovanje. Vodil ga je Maximiano Marguez, uslužbenec nekega rudniškega podjetja v Bobricora. Vojakom se je pridružilo baje 125 ameriških rudarjev. Kolikor je mogoče posneti po raznih vesteh, je ta oddelek naletel na četo Mehikancev, ki se je postavila v bran. Razvila se je bitka, v kateri je bilo mnogo Mehikancev ubitih, nekaj pa vjetih. Med zadnjimi sta bila tudi generala Almeida in Rodriguez.

Jetnike so pripeljali v Madero. Almeida je bil takoj ustreljen. Rodrigueza so postavili pred Carranzovo vojno sodišče in to ga je tudi obsodilo na smrt. Drugi dan so ga ustrelili, dasi je do zadnjega trenotka zatrjeval svojo nedolžnost. Govorice so ga spravljale v zvezo z umorom pri Santa Ysabel, toda potniki na nesrečnem vlaku pravijo, da so se udeležili eksekucije Američanov general Reyna in polkovnika Lopez in Beltran, katere še iščejo, medtem ko ne vedo o sodelovanju Rodrigueza ničesar.

Tudi vojna sodišča so nevarna s svojim sumaričnim poslovanjem. Zlasti kadar so strasti razpaljene.

POGREBI.

Trupla ubitih so dobili in so jih s posebnim vlakom pripeljali v El Paso, odtod pa so jih razposlali sorodnikom v razne kraje. Dva sta bila pokopana v El Paso, A. L. Robinson, o katerem pravijo, da je bil angleški državljan, in Maurice Anderson.

MILITARIZEM.

Da je bil krvavi dogodek v Chihuahua voda na mlin naših oboroževalcev, se razume samo ob sebi. Po vseh ameriških mestih so se oglašali. Kjer je bila kakšna parada, kakšen shod, kakšen banket, so nastopali fanatiki militarizma drug za drugim. Kar je bilo džingovskih govorance te dni po Ameriki, jih ne bi bilo mogoče prešteti. "Naša zastava je osramočena", "Vsakdo na svetu se nam lahko roga," "Ameriško življenje je cenejše od mačjega", "Nikdar se ne bi bilo zgodilo kaj tako nezaslišanega ,če bi imeli vojsko in mornarico, katere bi se sovražnik bal" — v tem tonu se deklamira in hujska.

In če nismo imeli doslej dovolj velike vojske in mornarice, jo moramo imeti v bodočnosti — to je refren vseh militarističnih pesmij.

In če bi gospodoval Roosevelt, bi bili naši regimenti že onkraj meje. Tedaj bi pokalo in se bliskalo, streljalo bi se in morilo, in tekla bi mehiška kri, pa tudi ameriška. Nihče pa ne bi vedel, koliko ljudi mora pasti, da bo osemnajst tujcev, ki so šli v Mehiko, zadostno maščevanih. V Evropi sta bila dva umorjena; nekoliko miljonov jih je padlo, pa še ni dovolj.

Dogodek pri Santa Ysabel je bil grozen in žalosten. Ali z vojno se ne popravi in zato ne more biti povod vojne. Toda vsa razburjenost, ki jo je povzročila in vsa blaznost, ki se je iz razburjenosti porodila, mora trezno mislečemu ameriškemu ljudstvu odpreti oči in mu pokazati vulkan, na katerem plešemo. Če ne vzame to ljudstvo samo vajet svoje usode v roke, ga lahko razburjenci nenadoma zapeljejo v katastrofo. Na svoje noge se mora postaviti, samo se mora vladati. Pri volitvah ima priliko za to in do volitev se mora pripraviti — z organizacijo in z agitacijo.

John C. Kennedy:

Znanstvena uprava in delavstvo.

Pri svojem študiju industrijskih in delavskih razmer je dognala zvezna industrijska komisija, da vladajo v zavodih, v katerih je bila uvedena takozvana "znanstvena uprava," nenavadne razmere. Da bi bilo mogoče te razmere in delavske probleme temeljito razumeti, je komisija zaposlila profesorja Roberta Hoxieja, da bi vodil posebno preiskavo na tem polju. Profesorju Hoxieju je pomagal Robert G. Valentine, industrijski svetnik iz Bostona, ki je zastopal podjetniške interese, in John P, Frey, urednik lista 'International Molder's Journal," ki je zastopal interese delavstva.

Preiskava, ki jo je vodil profesor Hoxie in njegova tovariša, je obsegala znanstveno upravo v teoretičnem in praktičnem oziru. Skrbno so se preštudirala vsa važna dela o znanstveni upravi, zlasti dela Fredericka W. Taylorja, H. L. Gaulta in Harringtona Emersona, ki so priznani vodje onega gibanja. Preiskovalci so posetili okrog trideset tovarn in podjetij v Zedinjenih državah, kjer je bila znanstvena uprava sistematično uvedena. S to neposredno preiskavo znanstvene uprave, kako da v resnici učinkuje, pridobljeni materijal je velike cene, ne le za tiste, ki so direktno udeleženi kot delodajalci ali delavci, temveč za vse preučevalce socialne vede, zlasti za socialiste. Kajti prvič so bila zbrana, primerjana, analizirana dejstva, ki opisujejo "znanstveno upravo" tako, kakršna je!

Nova knjiga profesora Hoxieja "Scientific Management and Labor" je neprecenljiva za socialiste, ker razumljivo analizira najzadnji razvoj kapitalizma z industrialne strani. Poučimo se tukaj o tem, kaj delajo najnaprednejši kapitani industrij, da bi izkoristili in organizirali stroje, uredbe in materijal; vidimo, kako se polaščajo obrtne izurjenosti, ki je prej bila last izučenega delavca in jo rabijo na način, ki omogoča podjetniku, da obvladava delavski položaj; vidimo, kako se vrši v modernih tovarnah študij časa, stavljanje ciljev, določanje tarifov in način plačevanja, metode nameščavanja, discipline in odpuščanja.

Podjetnik seveda uvažuje o vseh teh straneh znanstvene uprave s stališča njihovega učinkovanja na dobiček. Socialist se bo pa bolj zanimal za to, kakšen učinek bo imela znanstvena uprava na sedanje življenje in na bodoči napredek delavskega razreda.

Že od časa, ko sta Marx in Engels položila temelje modernega znanstvenega socializma, spoznava vsak misleči socialist, da je treba zasledovati in študirati razvoj kapitalističnega industrijalnega sistema. Temeljna misel, ki preveva Marxovo in Engelsovo delo, je ta, da pripravlja kapitalizem s svojim lastnim razvojem socializmu pot. Verjetno je, da niso veliki socialistični misleci predidoče generacije popolnoma poznali silno življensko moč in potenco kapitalističnega industrijskega sistema. Mislili so, da preide kapitalizem v svojem teku mnogo hitreje svojo pot, nego se zdi sedaj. Kljub temu so bile njih temeljne misli nedvomno pravilne in od leta do leta lahko opazujemo, kako pripravljajo kapitalisti v svojem stremljenju, da bi organizirali in razvili svoja podjetja, socializmu pot.

Razvoj kapitalizma je šel glavno v dveh smereh, v finančni in v industrijalni. Ustvarjanje močnih korporacij in trustov je bilo glavno delo vodilnih finančnikov naše generacije. V značni meri so odpravili kaos in zapravljivost konkurence. Tako so pripravljali pot kolektivni lastnini in upravi industrije. Hoxiejevo proučavanje znanstvene uprave kaže, da napreduje kapitalizem na podoben način z industrijske strani. Zapravljanje dela in materijala se odpravlja, in kolikor je mogoče, se postavlja ves proces proizvajanja na znanstvene temelje. Izdelane so metode računstva in kontrole, ki omogočajo, da se zasleduje, kar dela delavec in da se prilagodi njegovo delo njegovim močem in sposobnostim.

Ko so bili očetje znanstvenega socializma pozvani, da naj podrobno opišejo, kako bo organizirana in upravljana socialistična država, so zelo modro odgovorili, da se bodo ti problemi rešili tekom industrijskega razvoja in da bi zastonj slikali utopične slike bodoče države. Ali mnogo problemov kolektivizma rešujejo kapitalistični ustanovitelji trustov in njih znanstveni upravitelji. Eden izmed faktorjev, ki manjkajo v njihovem delu, in ki je važnejši od vseh, je element demokracije.

Dasi priznava profesor Hoxie zasluge in možnosti znanstvene uprave, ni slep za njene pomanjkljivosti v resnični praksi in za dejstvo, da so v dobi kapitalizma njeni učinki lahko naravnost protisocialni in škodljivi delavskemu razredu. Tiste strani znanstvene uprave, ki bi bile posebno koristne delavcu, n. pr. varstvo pred prenapornim delom in izčrpanjem, se v praksi ne rabijo, čim očutijo podjetniki, da bi se s tem znižal njih dobiček. Tukaj kakor drugod se zdi, da sprejemajo kapitalisti, ki kontrolirajo industrijo in imajo v svoji moči, da sprejmejo ali zavrnejo znanstveno upravo, le tisto znanost, ki povečava velikost njih bančnih računov.

Eden izmed glavnih predmetov tega študija je bil, da bi se ugotovilo, kako je uvedba znanstvene uprave vplivala na delavske organizacije. Profesor Hoxie pokazuje zelo jasno, da je eden glavnih namenov znanstvene uprave, da postane vsak delavec neodvisen od drugega delavca, kar se tiče hitrosti, izurjenosti in plače. Sistemi plač, ki jih rabi znanstvena uprava, gredo za tem, da postane kolektivno pogajanje nepotrebno, če ne nemogoče. V resnici so temelji, na katerih so zgrajene strokovne organizacije v sedanjih dobi, skoraj popolnoma uničeni v delavnicah, v katerih je vpeljana znanstvena uprava. Torej ni presenetljivo, da se postavljajo vodje strokovnih organizacij odločno proti znanstveni upravi, kakršna se vpeljuje sedaj. Kamor prihaja taka uprava, tam skoraj že odhaja strokovna organizacija.

Zagovornik znanstvene uprave trdi, da bodo pravice delavcev popolnoma zavarovane, tudi če bodo unije uničene ali če izumro. Prav glede na to točko je njihova "znanost" najbolj pogrešna. Noben sistem znanstvene uprave se doslej ni iznašel, ki bi harmoniziral nasprotne gospodarske interese kapitalistov in mezdnih delavcev. Nikdar se ne sme pozabiti, da imajo kapitalisti, ki posedujejo in kontrolirajo industrijo, pred očmi le en cilj, pridobivanje dobička. Torej bodo kapitalisti in njih zastopniki vodili podjetja na tak način, ki jim bo dal po njihovem mišljenju največji dobiček, pa naj bo njih uprava znanstvena ali neznanstvena. Profesor Hoxie daje mnogo primerov, s katerimi kaže, da se tiste strani znanstvene uprave, ki niso dobičkanosne za kapitaliste, četudi so ugodne za delavce, splošno zanemarjajo. Torej je jasno, da je ob znanstveni upravi edina pot, po kateri morejo delavci varovati svoje pravice, kakšna oblika organizacije. Dvomljivo je pa, če bo mogoče ohraniti sedanjo obliko strokovne organizacije v tistih industrijah, v katerih je uvedena znanstvena uprava. Za samoobrambo se bodo unije nedvomno bojevale proti njej, toda če se ne bo ta boj vodil v novih smereh, se izkažejo njih napori najbrže za brezuspešne. Poizkusi, da se omeji uvedba znanstvene uprave, bodo najbrže tako brezuspešni, kakor prejšnji poizkusi proti vpeljavanju strojev.

Po pisateljevem nazoru se bo znanstvena uprava vpeljavala v večjem in večjem obsegu v našo industrijo. Začetkoma je mnogo delavcev lahko prevarjenih, da bodo mislili, da se njih interesi lahko popolnoma varujejo tudi brez posebne organizacije. Tekom časa pa bodo spoznali, da je znanstvena uprava le druga metoda za zvišanje kapitalistovega dobička brez primernega zboljšanja delavskega položaja. Ta nezadovoljnost se lahko izrazi v industrijskem unionizmu, ali pa s politično akcijo delavskega razreda. Nedvomno se bodo ameriški delavci bolj zatekali k politični akciji v bodočnosti nego so se v preteklosti, da bodo varovali svoje gospodarske interese. Tekom časa bodo najbrže spoznali, da je edina pot, po kateri se morejo uspešno braniti slabih učinkov znanstvene uprave, ta, da dobe kontrolo industrij, v katerih bo znanstvena uprava vpeljana. Začetkoma pojde uvedba uprave za ojačanjem podjetniškega razreda, ali končni rezultat bo ravno nasproten. Solidarnost vsega delavskega razreda se, kakor je verjetno, pospeši in gibanje za industrijsko demokracijo se odločno zbudi.

Profesor Hoxie ne razglaša v svoji knjigi novih teorij, podaja pa nam neštevilne informacije, ki bi jih moral poznati vsak zavedni socialist. Marx in Engels opisujeta kapitalizem, kakršen je bil sredi devetnajstega stoletja. Hoxie opisuje kapitalizem, kako dela v dvajsetem stoletju. Socialist dvajsetega stoletja mora poznati kapitalizem dvajsetega stoletja. Zlasti mora razumeti, kako prenaša kapitalist — in ravno to opisuje ta knjiga — posest zadnjega faktorja v proizvajalnih sredstvih na delodajalca, namreč obrtno znanje delavca, in kako izrablja to novo pridobljeno sredstvo, da degradira izučene delavce na stopnjo neizučenih, vse skupaj pa peha v podrobno specializirano in malo se razlikujočo maso.

Jack London:

Kako sem postal socialist.

Povsem primerno je, če se pravi, da sem postal socialist na podoben način, kakor so nemški pogani postali kristjani — vteplo se mi je to v glavo. Ne le da se nisem oziral na socializem v času svojega preobrata, ampak celo pobijal sem ga. Bil sem zelo mlad, komaj fantalin, o ničemer nisem mnogo vedel, in četudi nisem nikdar kaj slišal o takozvani šoli "individualizma," sem vendar pel himno močnih iz vsega srca.

To je bilo zato, ker sem bil močan. Z besedo močan mislim reči, da sem bil dobrega zdravja in krepkih mišic, in to dvoje darov je bilo lahko razložiti. Živel sem v svojih otroških letih na kalifornijskih renčah, potem kot prodajalec časopisov po ulicah zdravega zapadnega mesta, svoje mladeniške čase sem pa preživel v ozona polnem ozračju ob zalivu San Francisco in na obrežju Pacifičnega oceana. Ljubil sem življenje pod milim nebom in opravljal sem pod milim nebom najtežja dela. Ker se nisem bil naučil nobenega rokodelstva, ampak sem prehajal od dela do dela, sem gledal na svet in sem ga imenoval dobrega, vsak košček sveta. Ponavljam, da je prihajal ta optimizem odtod, ker sem bil zdrav in močan, ker me niso nadlegovale ne bolezni ne slabosti, ker me ni nikdar odbil kakšen bos, ker bi se mu bil zdel nesposoben, ampak sem vedno lahko dobil posla pri nakladanju premoga, pri splavljanju ali pa pri kakšnem ročnem delu.

In zaradi vsega tega, kipeč od mladega življenja, sposoben, da vztrajam pri delu ali pa v boju, sem bil velik individualist. To je bilo popolnoma naravno. Vedno sem bil zmagovalec. Imenoval sem namreč igro, kakor sem jo videl igrati ali pa kakor se mi je zdelo, da jo vidim igrati, zelo primerno za moža. Biti mož je pomenilo zame pisati besedo mož z velikim črkami v svojem srcu. Spuščati se v pustolovščine kakor mož, bojevati se kakor mož, delati kakor mož — četudi za otroško plačo — to so bile reči, ki so me dosegale in prijemale kakor nič drugega ne. In gledal sem predse v daljne perspektive zastrte in neskončne bodočnosti, po kateri bom, igrajoč to, kar sem smatral za igro moža, korakal dalje z neporušljivim zdravjem, brez nezgod, z vedno krepkimi mišicami. Kakor pravim, ta bodočnost je bila neskončna. Mogel sem se videti le, kako vladam življenje kakor kakšna svetla Nietschejeva bestija, zmagujoč s samo povišenostjo in močjo.

Kar se tiče nesrečnih bolnikov in hiralcev, starih in pohabljenih, moram priznati, da sem se sploh komaj spomnil nanje, razun da sem nedoločno čutil, da bi bili ne glede na nezgode lahko prav tako dobri kakor jaz, če bi v resnici močno hoteli in bi mogli delati prav tako dobro. Nezgode? No, te so predstavljale usodo, ki se piše tudi z velikimi črkami; in usodi ni mogoče uiti. Napoleon je imel nezgodo pri Waterloo, ali to ni ohladilo mojega hrepenenja, da postanem drugi Napoleon, poznejši. Nadalje mi optimizem, porojen v želodcu, ki bi bil prebavil staro železo, in iz telesa, kateremu se je dobro godilo ob naporih, ni dovolil, da bi bil smatral nezgode le oddaleč za sorodne z mojo slavno osebnostjo.

Upam, da sem pojasnil, kako sem bil ponosen na to, da sem bil eden izmed plemenitašev prirode s krepkimi rokami. Dostojanstvo dela mi je bila ena izmed tistih reči, ki so delale name najmočnejši vtisk izmed vseh na svetu. Dasi nisem bil čital ne Carlyla ne Kiplinga, sem si vendar formuliral evangelij dela, ki je njuno postavilo v senco. Delo je bilo vse. Bilo mi je posvečenje in odrešenje. Ponos, ki sem ga čutil ob dobro opravljenem težkem dnevnem delu, bi Vam bil nerazumljiv. Nerazumljiv mi je skoraj samemu, če se oziram nazaj. Bil sem tak zvest mezdni suženj, kakor ga je le kdaj izkoriščal kapitalist. Varati ali razočarati moža, ki mi je plačeval mezdo, to je bil greh, predvsem zoper mene, drugič pa zoper njega. Smatral sem to za zločin, ki prihaja takoj za izdajstvom in ki je enako grd.

Skratka, moj radostni individualizem je obvladavala pravoverna kapitalistična etika. Čital sem kapitalistične liste, poslušal sem kapitalistične pridigarje in glasno sem hvalil površnosti kapitalističnih političarjev. In nič ne dvomim, da bi se bil, če ne bi bili drugi dogodki izpremenili moje kariere, razvil v stavkokaza po poklicu, enega izmed ameriških junakov prezidenta Eliota, in glava in sposobnost za zaslužek bi mi bila neizogibno razbita s palico v roki kakšnega bojevitega unionista.

Prav ob tistem času, ko sem se vrnil z osemmesečnega potovanja kot pomorščak in ko mi je bilo ravno osemnajst let, sem si vtepel v glavo, da pojdem trempat. Po strojih in zavorih in kot slep tovor sem se prebil z odprtega zapada, kjer so se ljudje zdeli veliki in kjer je delo iskalo moža, v prenapolnjena delavska središča na vzhodu, kjer so ljudje malo plačali in so se delavci pehali za delom za vsako ceno. In na tem pustolovskem potovanju svetle bestije sem začel gledati na življenje z drugega in povsem različnega stališča. Padel sem iz proletariata med tisto, kar imenujejo sociologi "izgubljeno desetino" in bil sem presenečen, ko sem spoznal način, kako se izgubljena desetina rekrutira.

Našel sem tukaj vse vrste ljudi, med katerimi jih je bilo mnogo prav tako dobrih kakor jaz, in prav take svetle bestije, pomorščake, vojake, delavce, vse zmečkane, skažene in izobličene od dela in strasti in nezgod in odvržene od svojih gospodarjev v strujo, kakor da bi bili stari konji. Potepal sem se z njimi po cestah in pripiral sem zadnja vrata, ali pa sem z njimi zmrzaval na tovornih vozovih in po mestnih parkih, poslušajoč medtem življenske istorije, ki so se pričenjale ob upih tako lepih kakor moji in z životi tako ravnimi in boljšimi od mojega, ki pa so se končavale tu pred mojimi očmi v cunjah na dnu družabne jame.

In kakor sem poslušal, so začeli moji možgani delati. Žena z ulice in mož iz jarka sta se mi zelo približala. Videl sem sliko družabnega prepada tako živo, kakor da je stvar resnična, in na dnu prepada sem videl sebe, sebe nad njimi, ne visoko, visečega na polzkem zidu, držečega se le z veliko silo in v potu. In priznavam, da me je pretresla groza. Kaj, če bi me zapustila moč? Če ne bi bil sposoben, da bi delal ob strani močnih ljudi, ki so bili doslej nerojeni otroci? In takrat sem prisegel slovesno prisego. Glasila se je približno tako:

Vse svoje dni sem težko telesno delal, in kolikor dni sem delal, toliko sem bliže prepada. Izkopal se bom iz prepada, ali ne izkopljem se z mišicami svojega telesa. Ne bom več opravljal težkega dela in Bog naj me ubije, če bom opravljal težko delo en dan več kakor absolutno moram.

In od te dobe sem bil stalno zaposlen s tem, da sem izbegaval težko delo.

Mimogrede omenjam, da sem medtem, ko sem trempal kakšnih desettisoč milj po Zedinjenih državah in Kanadi, zabodil v Niagara Falls in me je pobral konstabel, ki se je gnal za zaslužkom; bila mi je odrečena pravica, da se izrečem krivega ali nekrivega, in bil sem na mestu obsojen na trideset dni, ker nisem imel stalnega bivališča in vidnih življenskih sredstev; uklenili so me in z verigo spojili s skupino mož v podobnih okolščinah; odpeljan sem bil v Buffalo, registriran v kaznilnici okraja Erie, imel sem glavo do golega ostriženo, brsteče brke so mi obrili, oblekli so me v progasto obleko kaznjencev, siloma mi je cepil kože dijak medicine, ki je prakticiral na ljudeh, kakršen sem bil jaz, prisiljen sem bil korakati v vrsti in delati pod nadzorstvom stražnikov, oboroženih z Winchestrovkami — vse to le zato, ker sem se bil podal na pustolovsko potovanje po vzoru svetlih bestij.

Da se vrnem k svojemu preobratu. Mislim, da je jasno, da je bil moj bujni individualizem zelo učinkovito izbit iz mene, nekaj druzega pa ravno tako učinkovito vtepeno v mene. Ali prav tako, kakor sem bil individualist, ne da bi bil o tem kaj vedel, sem bil sedaj socialist, ne da bi se bil zavedal tega; bil sem neznanstven socialist. Rodil sem se vnovič, ali novega imena nisem dobil, in tekal sem okrog, da bi izvedel, kaj da sem. Bežal sem nazaj v Kalifornijo in odprl sem knjige. Ne spominjam se, katero sem odprl najprej. Sploh je to podrobnost, na kateri ni nič ležeče. Bil sem že nekaj, naj je to bilo karkoli, in s pomočjo knjig sem razkril, da je bil to socializem. Od tega časa sem odpiral mnogo knjig, ali noben gospodarski argument, nobena jasna demonstracija logike in neizogibnosti socializma se me ne dotakne tako globoko in prepričevalno, kakor se me je dotaknilo tisti dan, ko sem prvič videl, da so se odpirali družabni prepadi okrog mene in sem čutil, kako padam dol, dol, med izgubljene, na dno.

V ječi Sing Sing se je neki Angelo Leggio, ki je bil obsojen na smrt, osem dni **pred določeno eksekucijo obesil.** Dva zdravnika sta se, kakor poročajo, deset minut na vso moč trudila, da bi ga oživila, toda brez uspeha. — Glej! Trudili so se, da bi mu rešili življenje, zato da bi mu ga mogli potem vzeti. Značilna slika pravice iz naših dni!

Človeštvo postaja na vsak način krepkejše. Včasi je bil 32 leten mož komaj za silo še sposoben za puško — pri "krompirjevcih." V sedanji vojni so šli "krompirjevci" že prvi dan na bojišče in zdaj so na Ogrskem že do 55. leta sposobni za vojaštvo. Ni li to napredek človeštva?

Juanšikaj je dejal, da se ne čuti z imenovanjem za cesarja nič povišanega. Mož se je napol zlagal; kajti če se mu ne bi zdelo, da je to povišanje, se ne bi bil tako gnal za prestolom. Res je le, da ni povišan, ker ne more krona na glavi izpremeniti ne človekovega telesa, ne njegovega duha. Ampak hrepenel je Juanšikaj po povišanju; Kitajci mu morda še najbolj ustrežejo, če ga povišajo tako, da mu zmanjka sape in tal pod nogami.

Iz vodstva nemške socialno demokratične frakcije v rajhstagu sta **izstopila sodruga Hugo Haase in Gustav Hoch.** Haase je bil načelnik frakcije, pa je že davno na javnih shodih izrekal nazore, ki se niso vjemali s politiko frakcijske večine. V vodstvo sta bila namesto njiju izvoljena Georg Gradnauer, ki zastopa okraj Draždane, staro mesto, in Hermann Kraetzig, ki zastopa Loebau na Saksonskem. Za načelnika je pa izvoljen Ebert. Kraetzig pripada opozicionalnemu krilu. Z ozirom na sedanji čas so te izpremembe važne in značilne.

Nemški socialistični poslanec Ruehle iz Pirne na Saksonskem, prvi, ki je v rajhstagu javno potegnil z Liebknechtom, priporoča, naj izstopi **opozicionalna manjšina iz državnozborskega socialno demokratičnega kluba.** Če se to zgodi, je nemška socialno demokratična stranka razcepljena. Izza zadnjega glasovanja o vladnih denarnih zahtevah, ko je manjšina glasovala proti novim vojnim kreditom, je bil v frakciji vložen predlog, naj se "nevbogljivci" izključijo iz kluba! toda predlog je propadel, ker je bilo zanj oddanih le 18 glasov. Kakor je videti, se poraja sedaj med opozicionalci mnenje, da naj sami izstopijo. Očividno čutijo, da je razpoka med manjšino in večino že prevelika, da bi se dala še zakrpati. In skoraj gotovo je, da bo razcepljenje stranke res neizogibno. Toda kadar se to izvrši, je zelo verjetno, da bo imela večina frakcije le manjšino stranke za seboj, nasprotno pa se bo manjšina kluba opirala na večino v stranki.

Pravijo, da bodo **stroške ameriškega oboroževanja naprtili** bogatinom te dežele. To je tako prerokovanje, kakor tisto, ki ga čita ciganka iz roke; pove se, ne izpolni se pa ne. Če ne bi imeli kapitalisti gospodarske moči in če ne bi imeli politične moči in če ne bi kontrolirali eksekutivne moči, tedaj bi človek eventualno verjel polovico. Cele resnice pa tudi tedaj ne, kajti kar plačujejo kapitalisti, plačujejo le iz tega, kar so vzeli delavnemu ljudstvu.

Brzojavna poročila pripovedujejo, da je socialno demokratična frakcija v nemškem rajhstagu izključila **sodruga dr. Liebknechta iz stranke.** Ta vest se nam zdi zelo neverjetna. Brzojavna poročila so pogostoma nezanesljiva, zlasti če gredo skozi več rok, kar se godi z vestmi iz Nemčije. Državnozborska frakcija nima nobene pravice, da bi koga izključila iz stranke, in če je na poročilu kaj resnice, tedaj ga je najbrže izključila iz frakcije. To bi bila seveda velika razlika. Pameten seveda tudi ta korak ne bi bil, kajti s tako izključitvijo bi frakcija bolj obsodila sebe kakor Liebknechta. Razume se, da je tudi Liebknecht le človek, in mogoče je, da je storil kakšne napake. Toda če jih je, se ne dajo niti primerjati z napakami, ki jih je nakupičila večina frakcije, o kateri se izza izkušenj poldrugega leta že lahko pravi, da je pozabila na važna načela internacionalizma in na važna načela socializma, medtem ko je Liebknecht obema ostal zvest.

Novi upravnik znane jetnišnice v Sing Sing, Kirchwey, je dovolil nekemu kaznjencu, da je **obiskal svojega očeta,** ki je ležal na smrtni postelji. Mož je pokazal, da ima lahko človek tudi na takem mestu srce.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908. Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: FRANK PAVLOVČIČ, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Pomožni tajnik: IVAN PROSTOR, box 120, Export, Pa.
Blagajnik: JOSIP ZELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAUPNIK:

ANDREJ VIDRICH, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Toleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORŠEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
JAKOB KOCJAN, 2. porotnik, 6121 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
ALOJZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, Box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. KERN, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main St., Conemaugh, Pa.
ŠPENDAL IVAN, Conemaugh, Pa., Box 781.
GAČNIK IVAN, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
GABRENAJA JAKOB, Box 422, Conemaugh, Pa.
BOVC FRANK, R. F. D. 5, Box 111, Johnstown, Pa.
SUHODOLNIK IVAN, Box 273, South Fork, Pa.
ZOLER ALOJZIJ, Box 514, Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

IZ NASELBIN.

Conemaugh, Pa.

Cenj. uredništvo Proletarca!

Nekako pred enim letom sem poročal, da smo si tukajšnji Slovenci ustanovili "Slovensko hranilno in posojilno družbo." Uspeh tega podjetja takoj v prvem letu je nepričakovano dober. Skrbelo se bo, da pride celoletni račun v javnost. Raditega se mi ne vidi umestno pisati o podrobnostih na tem mestu. Nikomur pa ni treba misliti, da se je s tem podjetjem izčrpala naša moč za druge organizacije. Ravno nasprotno je, ker pri organizacijah dobi delavec zaupanje do samega sebe in do tistih, ki so skupno z njim pri organizaciji. Pri organizaciji se začno delavcu počasi oči odpirati in sčasoma spozna in ve ceniti združeno delavsko moč. Radi tega zavedni delavec vedno hrepeni po organizacijah, s katerimi bi si olajšal svojo borbo v boju za obstanek. To je tudi vzrok, da se je začelo pred par meseci tukaj v Conemaugh z živo agitacijo za konsumno društvo. Nekaj sej se je že vršilo v ta namen in lepo število članov se je dalo vpisati. Konsum bo inkorporiran, nakar se bodo delnice izdajale po $20.00 ena. Sklenilo se je, ko bo enkrat $3000.00 v ta namen v blagajni, se takoj začne s trgovino. Radi tega je želeti, da pristopi vsak, kdor se zanima za zadrugo in pozna borbo za obstanek, k zadrugi in vzame vsaj eno delnico. Delnice se lahko plačujejo po obrokih in sicer po $5.00 na mesec. Gledelo in skrbelo se bo, da se ne bo niti cent po nepotrebnem zapravil, pač pa da se bo vedno pazilo za splošno korist in dobrobit članstva. V Conemaugh in okolici je dosti Slovencev, da bi lahko v konsumu delali za več tisoč dolarjev prometa na mesec. Sklenilo se je, da se bo denar, vložen na delnice, obrestoval po 6%. Vsi oni, ki se zanimajo za konsum in niso dosedaj še pristopili, je želeti, da to store. Več ko nas bo, boljši bo in tem večji bo naš uspeh in naš vpliv. Seje se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldan v dvorani društva sv. Alojzija v Conemaugh. Glavni odborniki so: Predsednik Mihael Povanšek; taj. Frank Podboj in blag. John Kolar. Vsi trije so pod primernimi bondi. Naše geslo je: V združenju je moč!

Frank Podboj.

Waukegan, Ill.

Cenjeni urednik Proletarca!

Malokdaj se kdo oglasi iz naše slovenske naselbine, kar se mi zdi, da je znamenje premalega zanimanja za javne zadeve. Naša v društvenem oziru napredna naselbina spi sploh z malimi izjemami politično spanje pravičnega. Tukaj je sicer nekoliko naprednih rojakov, ali žalostno je, da se vsi skupaj premalo zanimajo za socialistični klub, dasi bi koristili sami sebi in še mnogim sodrugom, če bi pokazali kaj več zanimanja. Kakor je znano, je tukaj že živel socialistični klub štev. 45, ali tudi on je polagoma sladko zaspal. Toda, rojaki, naši nasprotniki ne spe, temveč se živo gibljejo in delajo na škodo delavstva, ki jim mora nanašati profite na kup.

Delavec, zakaj bi te vedno tlačil kapitalistični jarem? Napenjaš se in mučiš, pa kaj imaš od tega? Ali ne pomisliš, da bi bilo lahko drugače, ako bi delavec imel moč? Ta je pa le v slogi. Zdramimo se torej, združimo se in pojdimo složno v boj za svoje pravice. Ustanovimo si socialističen klub, da ne bomo osamljeni in zapuščeni. Od vseh strani čitamo, kako se rojaki združujejo v klubih, kakšno življenje je tam, kako delajo, zborujejo, se uče, izobražavajo in pripravljajo za boj. Zakaj naj zaostajamo tukaj, ko nas je dovolj, da bi se lahko zgenili in kaj storili?

Na noge, rojaki! Oživimo socialistični klub, in ko bo živ in močan, ga bomo vsi veseli!

S socialističnim pozdravom
Frančiška Langenvoltar.

Biwabik, Minn.

Cenjeni urednik Proletarca!

Redkokdaj se najde dopis iz tega prijaznega mesta in ne vem, zakaj se rojaki tako malo zanimajo za svoj delavski list, ki je edini za delavca trpina. Po mojih mislih bi največ izgubili, če bi izgubili ta list, ki nam prinaša poduk, da spoznavamo delavski položaj in delavsko življenje ter nam kaže pot organizacije, po kateri pridemo do boljšega blagostanja in brez katere je delavec izgubljen. Kapitalistične verige nas drže, da ne moremo ne naprej ne nazaj. Vem da jih je mnogo, ki bodo rekli, da ni mogoče odstraniti tega. Ali kdor tako govori, kaže, da premalo misli, in njemu bi bilo najbolj potrebno, da čita in se kaj nauči.

Vse razmere, v katerih smo danes obsojeni živeti, se lahko izpremene; delavec naj le pomisli, da se ne opravi delo brez njegovih rok. Mašine ne delajo same, ruda in premog ne gre sam iz jame, denar tudi ne more delati. Kapitalisti nas potrebujejo, ker nimajo profita brez nas. Mi ne bi potrebovali kapitalistov, če bi bili tako organizirani, kakor nas uči socializem.

Seveda se to ne da povedati v enem dopisu. Ali Proletarec prinaša nauk vsak teden, danes nekaj, drug teden zopet nekaj, in kdor ga redno čita, se že v enem letu lahko toliko nauči, da ne bo več rekel: Nam ni pomagati. Ampak tedaj bo dejal: Združimo se, in pomagali si bomo sami.

Zatorej priporočam rojakom prav iz prepričanja: Naročite si Proletarca, ki je pravi delavski list. Tedaj vam ne bo treba poslušati takih agentov, ki so pred kratkim kolektali tukaj. Jaz mislim, da cerkev ni potrebovala denarja, ampak le tisti, ki se izprehajajo okrog nje. Oni hočejo učiti ljudi, pa sami nič ne vedo o tem, kako živi delavec.

Rojaki, združimo se, da bomo šli lahko v boj za svoje pravice. Poglejte kapitaliste, kako se združujejo v velikih trustih in v državi in na sodiščih in povsod, kjer je denar in moč! Združimo se še mi, napravimo velik "delavski trust", pa bomo imeli moč, da se osvobodimo.

Še enkrat vam priporočam: Naročite si Proletarca in čitajte ga!

S socialističnim pozdravom
ULouis Zakrajšek.

LaSalle, Ill.

Dragi Proletarec, pošiljam ti, kar zahtevaš za novo leto, to je dolžnost vsakega naročnika, da ti pošlje nekaj novih naročnikov; seve, nekaj pa tudi starih grešnikov. Cenjeni čitatelj, Proletarec potrebuje ravno tako nas, kakor mi njega; zatorej naprej za delavski list, naprej za Proletarca!

Štejem si v dolžnost, da odgovorim maškiranim Compovcem na njihove pomije, katere so bile semokane v A. E. št. 10. — 31. decembra. Pošten časopis sploh ne bi mogel priobčiti tako otročjih reči, ki nimajo sploh nobenega pomena. Velecenjeni katoliški matiček Comp, naznanjam ti, da Sl. Dom v LaSalle napreduje, petkrat bolj sedaj, odkar si začel ti agitirati zanj.

V prvi vrsti Ti dam čast, ker si tako hraber junak, da bi najrajši Sl. Dom pohrustal z zemljiščem vred. Potem vice prezidentu, (Barberju) kovačevemu Francetu Šalovan, Greess Handlerju Toni Kostele, prepalemu vdovcu Ivančiču, ligaškemu navdušencu Jeriču, in prstogrizu Pražnu, in vsem, ki so pripomogli do takega napredka za Sl. Dom. Zakaj pa ti, vice prizident Mišjak ne prideš po procente? Te že čakamo ves teden. Ti si še najboljši agitator, ker je prišlo v enem tednu 703 tolarje v blagajno Slovenskega Doma. Katoliški Cumpovci bi tudi radi svoj denar nazaj; pridite na prihodnjo sejo, in ga gotovo dobite, ne iz blagajne, ampak zavedni delničarji bodo prekupili vaše delnice. Saj smelo rečem, da jih imate prokleto malo.

Potem boš lahko ti, Matiče, spremenil svoje krasno poslopje v Slovensko Katoliški Dom, v katerem pa moraš dati prednost svojim ubogim sužnjem. Ne pozabi narediti Barber Shop za izvrstnega brivca Mišjaka, potem pripravnega prostora za Bull Dog fight, ker imaš dobro katoliškega prstogrizca Pražna; tudi te prosim, ne pozabi narediti pripravne čumnate za Juvančiča, da bo lahko v miru premišljeval svoje grehe in svojo usodo. Ne pozabi tudi narediti svoje kovačnice, v katero boš lahko vsak čas vtaknil kovačevega Franceta Šaloven, da te bo še bolj izobrazil za katoliško sekto. Kar se pa tiče poštenega delovanja za Slovenski Dom, temu pa že nisi ti kos.

Dragi Matiče in vsi Compovci, ali se še spominjate časa, ko je šel slovenski katoliški Matija v stari kraj na obisk? Smola in precej prvo nedeljo hajdi v cerkev, da se pokaže, kakšen kavalir da je. To je samo ob sebi umevno, da se je hotel pokazati pred cerkvijo katoliškega bogatega Matija; zato si natakne zlate očale, zlato uro z verižico, vsakovrstne prstane in vrag ga vedi, kaj še vse, pa glej ga vraga: Matija je bil preveč okusno nališpan,, pa ga obstopi par možakov z Bajonet auf in s petelinovim repom za klobukom.

Dragi Matiče in vsa tvoja družba, preštejte najpoprej svoje grehe, potem jih greste lahko iskat med "rdeče". Kaj je pa vašemu vice prezidentu Mišjaku, da tako glavo med noge skriva? Gotovo ima vzrok zato. To vam naj zadostuje za danes.

V. Obid,
za Slovenski Dom.

EKSPLOZIJA PODMORSKEGA ČOLNA.

S podmorskimi čolni ameriške mornarice je smola. Lani se je taka ladja potopila blizu Honolulu in vsa posadka je utonila. Sedaj je v Brooklynu eksplodirala submarinka E-2, ki je bila tam v suhem doku mornariške ladjedelnice. Tam bi bila morala dobiti nove baterije, ki jih je izumil Edison. E-2 je bila prva ladja, kateri so bile namenjena te baterije, s katerimi bi se baje znatno povečala varnost podmorskih bark. Iznajdbo so več mesecev preizkušali v ladjedelnici, preden so sklenili, da jo praktično uporabijo.

Kako se je eksplozija zgodila, se ne ve natančno. Mislijo, da se je vžgal plin, ko so nanovo napolnjevali električne baterije. Nesreča se je zgodila v soboto ob 2. popoldne.

Doslej je dognano, da so tri osebe ubite, 20 do 26 jih je težko ranjenih. Izmed njih so štirje v kritičnem stanju in zdravniki nimajo upanja zanje. Sicer se pa boje, da je v ladji še več mrličev. Več častnikov, ki so hoteli priti v ladjo, se je moralo vrniti brez uspeha, ker je bil čoln poln strupenih plinov.

Tako ubijata militarizem in marinizem še v mirnem času ljudi.

Velika krojaška stavka.

Ker se je pogajanje med unijo Amalgamated Clothing Workers in organiziranimi krojaškimi tvrdkami v New Yorku razbilo, so šli krojaški delavci dne 13. t. m. v stavko. Prizadetih je 5000 delavnic, v katerih je redno zaposlenih mnogo tisoč delavcev. 1200 delavnic ne pripada podjetniški organizaciji. Tudi šivilje se pripravljajo na stavko, če ostane njihovo pogajanje brez uspeha. Župan je imenoval odbor, ki naj posreduje. Uradniki unije izjavljajo, da ne odnehajo na noben način od zvišanja plač.

Stranka

ZAPISNIK SEJE EKSEKUTIVE J. S. Z.

dne 11. decembra 1915.

Navzoči so Godina, Šavs, Suša, Mrgole, Polovina, Krpan, Kokotovich, Petrich, Dimič in Dubravac. Od urednikov je navzoč Cvetkov od Straže; Kristan je vsled obdržavanja shodov po južnem Illinoisu odsoten.

Predseduje Suša. Zapisnik zadnje seje se prečita in sprejme. Prečita se pismo bolgarskih socialistov, ki naznanjajo, da bodo imeli 25. dec. t. l. svoj zbor in vabijo J. S. Z., naj pošlje vojega delegata. To nalogo prevzame Cvetkov.

Prečita in na znanje se vzame pismo kluba št. 12 iz E. Pittsburgha, tičoče se dovoljenja za kolektanje pri ostalih klubih. Sklenjeno, da ostane zveza pri starem zaključku.

Prečita se dopis kluba št. 71, v katerem prosi zvezo za pomoč pri klubovi čitalnici, da bi nabavili nekaj knjig. Zaključi se naznaniti klubu, da nima zveza sredstev za to, ker mora vsa sredstva, ki jih ima na razpolaganje, porabiti za agitacijo in propagando.

Tajnik predloži račun za oglas v "Amer. družinskem koledarju za leto 1915", kar znaša $15.00. Zaključi se, da se račun izplača in da se da enak oglas tudi v "Crveni koledar", ki ga izda "Radnička Straža".

Prečita se dopis sodr. Suše, v katerem navaja vzroke, ki ga silijo, da mora odložiti mandat kot član eksekutive. Vzrok je zaposlenost, ki ga zadržuje, da ne more prisostvovati sejam tiskarskega odbora, ki se vrše ob torkih. Polovina apelira na Sušo in ostale odbornike, naj odloži samo mesto v tiskarskem odboru, obdrži pa naj mandat v eksekutivi. S tem se strinja Suša in ostali.

Tajnik Petrič poroča, da še ni dobil od konf. tajnika rezultata volitve novih namestnikov v gl. in nadzorni odbor. Ker je bil sam slučajno na dotični seji, ve, da so bili izvoljeni kot namestniki Pajič, Mrgole in Dimič, v nadzorni odbor pa Zavertnik ml.

O klubu št. 74 v Willock, Pa., ki se je v jeseni reorganiziral, poroča, da bivši tajnik Frank Dolinar še do danes — vzlic dvakratnemu opominu — ni odračunal klubu $26.65, ki so ostali v blagajni, ko je klub prenehal s poslovanjem. Vsled neplodnosti opominov od strani Dolinarja je vso zadevo predložil konferenčnemu odboru št. 1 v Penna., da svoto na en ali drug način od njega dobi. Vse tozadevne listine, ki izkazujejo stanje tedanjega kluba z Dolinarjevim lastnoročnim pisanim mesečnim poročilom, ima v rokah konferenčni odbor.

Dalje poroča, da mu je pisal državni tajnik ohijske organizacije, da morajo vsi naši na novo organizirani klubi v državi Ohio plačati po 25c pristopnine, sicer ne dobe charterja. Po njegovem mnenju je to krivično, ker naši klubi ne dobe ničesar od drž. organizacije in do sedaj ni nobena druga državna organizacija tega zahtevala. Vsled tega je zadržal za mesec november mesečne prispevke. Vsa zadeva pa pride — kakor mu je sporočil tajnik skupne stranke — Lanfersiek — pred eksekutivo skupne stranke.

Odbor za načrt "Akademije" pravi, je na delu in je bil na zadnji seji S. N. P. J. navzoč. Na tej seji se je sklenilo, da se načrt predloži tozadevnemu odboru S. N. P. J., v naših listih pa piše in agitira o njem ter tako pripravlja člane obeh organizacij za splošno glasovanje. V mesecu januarju, ko nastopi nov odbor S. N. P. J., bo navzoč tudi tozadevni odbor in takrat se bo ukrepalo kaj več ustmeno. To se vzame na znanje.

Dalje, pravi, je potrebno, da se pobelijo in očistijo tajniški prostori, kar bi stalo $4.00. Ta svota se dovoli s pridržkom, če bo imela skupna stranka še v naprej v poslopju te prostore.

Konferenčni odbor za južni Illinois in Missouri je povabil sodr. Kristana za obdržavanje shodov, in sicer za pet; istotako so povabile barbertonski, st. louiški in milwauški klub sodr. Savicha.

Ker ima J. S. Z. 9 delnic J. D. T. D. — pravi gl. tajnik — je potrebno, da izvoli eksekutiva svojega zastopnika na občni zbor te družbe. Ta zbor se vrši dne 23. januarja 1916. — Zaključi se, da zastopa zvezo glavni tajnik.

Dalje poroča, da je bilo v mesecu novembru razpečanih 1600 rednih, 55 izjemnih in 39 dualnih znamk. — Poročilo se vzame na znanje.

Sodr. Šavs predlaga, da se članom eksekutive, ki se udeležujejo sej, plačajo pocestne kare. Predlog propade.

Sodr. Dimič vprašuje, ali se J. S. Z. strinja z manifestom, ki so ga izdali socialistični odposlanci na konferenci v Zimmerwaldu v Švici. Pojasnjuje več sodrugov, da je J. S. Z. del skupne socialistične stranke, ki je oficielno odobrila stališče zimmerwaldske konference; s tem je vključeno tudi stališče J. S. Z. napram tej konferenci.

Ker je dnevni red izčrpan, zaključi predsednik sejo.

F. Šavs, t. č. zapisnikar.

TAJNIKOM J. S. Z. NA ZNANJE

Tajniki klubov dobe v kratkem glasovnice za glasovanje o predlogu za odbor, ki naj stopi v sporazum za spojenje S. L. P. s S. P. in za volitev kandidatov za predsedniško kampanjo, izvrševalnega odbora stranke in za tajnika skupne stranke.

Rezultat je poslati, kakor je naznačeno na glasovnicah, v določenem roku v kraj, od koder so bile poslane.

Na glavni stan ni pošiljati glasovnic.

Tajništvo J. S. Z.

VABILO NA DEBATO.

Chicago, Ill.

Jugoslov. soc. klub št. 1 je na zadnji seji sklenil, da priredi tekom zimskih mesecev zopet nekoliko predavanj. Na prihodnji redni mesečni seji, v petek dne 21. januarja bo pa javna debata o

oboroževalnem pripravljanju.

Medtem ko ne more biti nobenega dvoma o socialističnem stališču napram militarizmu, se javljajo v nazorih o eventualni obrambi dežele, o pripravah za tak slučaj, o vprašanju, če in kako naj bo ljudstvo izurjeno v rabi orožja, razlike in nasprotja.

Problem pa postaja tudi za Ameriko akuten in treba je, da se v stranki pojmi razjasnijo. Pričakovati je, da se bodo tudi drugi strankini odseki bavili s tem vprašanjem. Klub pa smatra debato za uspešno sredstvo razjasnitve in je zato sprejel predlog, da se priredi taka debata na prihodnji javni seji.

Poročevalec bo sodr. Etbin Kristan; debate se lahko udeleži vsak član kluba, pristop je pa splošno svoboden, in vabljen je vsakdo, kdor se zanima za to vprašanje.

Seja bo kakor navadno v dvorani na vogalu 26. ulice in Avers Ave.

Filip Godina,
tajnik.

VABILO NA PREDAVANJE.

Cleveland, Ohio.

Dostikrat se sliši beseda "jaz sem socialist." Toda z besedo še ni nič dokazanega; praktičen človek pravi: Dokaži, kar govoriš. Pravi socialisti to tudi store s tem, da proučujejo socializem in socialne naloge, poučujejo druge ter se bore za izpopolnitev človeške družbe.

Socialistična stranka tu v Clevelandu je odredila **predavanja**, katera se vrši tu tekom zime. Štiri predavanja v angleškem se bodo tudi vršila v prostorih 1107 E. 61st St., kjer je stan slovenskega in hrvatskega soc. kluba. Prvo predavanje se vrši v nedeljo dne 23. t. m. ob 3. popoldan; govoril bo dobro znani sodrug **C. E. Ruthenberg** o predmetu "Kako je živel človek v preteklosti," kar bo gotovo jako zanimivo; sodruge pozivam, da pridejo začasno, ker je pred predavanjem druga redna mesečna seja. Enako se vrše predavanja tudi vsako nedeljo večer ob 8. na glavnem stanu soc. stranke, 737 Prospect ave., 4. nadstropje. Kdor razume angleški jezik in se želi kaj priučiti o znanstvu naj se potrudi na omenjena predavanja. Na glavnem stanu predava profesor in pesnik Francis Barnard; on razlaga tako jasno, da je lahko razumeti priprostemu človeku in pokaže stvari, o katerih pravijo naši izvoljenci, da nam ni treba vedeti o njih, kakor na primer, ako pogleda človek sir skozi drobnogled, mu preide tek, da bi ga jedel; in če pogleda človek na življenje tako kot je v resnici, bi mu cena padla. Odločen človek se pa nikdar ne boji pogledati resnici v oči. Profesor Barnard je svoja predavanja tako odredil, da bode tekom zime podal najnujnejše iz vsake posamezne panoge znanstva.

Praktičen človek ne zamudi priložnosti, ako se mu nudi.

Andrej Bogataj,
tajnik kluba št. 27.

VABILO NA SHOD.

Herminie, No. 2., PA.

Jugoslovanski socialistični klub št. 63 v Herminie No. 2., Pa., priredi

dne 13. februarja

javen shod v Slov. Del. Domu na Herminie No. 1. Začetek ob 2. popoldne.

Govornik bo sodrug **Etbin Kristan** iz Chicago, in sicer bo govoril o **Jugoslovanski akademiji v Ameriki** in o **bivstvu socializma.**

Sklicujoči klub vabi na ta zanimivi shod vsa v bližini se nahajajoča društva S. N. P. J., nadalje društva, spadajoča k S. S. P. Z., k S. D. P. in P. D., društva S. D. P. Z. in vse slovensko občinstvo sploh. Predmet, o katerem se bo razpravljalo na shodu, je važen, in za vsakega rojaka je koristno, če se pouči, kaj se namerava z Jugosl. Akademijo, da si more potem napraviti pravo sodbo. Vsem tovarišem delavcem kličemo: Dobro došli! Na svidenje!

Za soc. klub št. 63
John Trčelj, tajnik.

TRIMESEČNI RAČUN J. S. Z.

od 1. oktobra do 31. decembra 1915.

Dohodki:

Oktober:	
Prenos iz septembra	$490.10
Prispevki članov	327.58
Članske knjižice	2.35
Znaki	3.00
Literatura	3.87
Prispevki za fond zvezne tiskarne	1.00
Tiskovine	8.80
Vožnje in agitacija	10.00
Za fond kampanje 1916	6.00
Razno	25.38
	$878.08
November:	
Prispevki članov	$320.32
Članske knjižice	2.57
Znaki	24.19
Literatura	4.74
Posebni prispevki zvezi od kluba 92	100.80
Razno	.10
	$452.72
December:	
Prispevki članov	$415.65
Članske knjižice	5.39
Znaki	5.00
Literatura	.40
Za fond zvezne tiskarne	15.50
Za fond kampanje 1916	4.00
Naročnina listov	1.00
Razno	9.00
	455.94
Skupaj	$1,786.74

Izdatki:

Oktober:	
Stranki za članarino	$162.97
Fond zvezne tiskarne	82.80
Za kampanjo 1916	19.00
Plače	37.19
Poštnina	8.00
Uradne potrebščine	5.10
	315.06
November:	
Stranki za članarino	$145.55
Proletarcu podpora od kluba št. 92	25.00
Rad. Straži podpora od kluba št. 92	25.00
Fond zvezne tiskarne	80.00
Plače	30.00
Vožnje in agitacija-posojilo	25.00
Uradne potrebščine	17.40
Tiskovine	23.29
Poštnina	10.00
	381.24
December:	
Stranki za članarino	$222.65
Fond zvezne tiskarne	119.20
Uradne potrebščine	30.35
Oglas v Druž. koledarju 1916	15.00
Oglas v Crvenem koledarju 1916	15.00
Poštnina	19.14
Plače	30.00
Za kampanjo 1916	4.00
Naročnina na liste	2.00
Razno	.30
	$457.64
Skupaj	$1,153.94
Dohodki	$1,786.74
Izdatki	1,153.94
Blagajna dne 31. decem. 1915.	$ 632.80

Imetek:

Blagajna dne 31. decem. 1915 . .	$ 632.80
Fond zvezne tiskarne	4,389.11
Tirjatve	173.64
9 delnic Jugosl. del. tisk. družbe	90.00
Uradne potrebščine	85.00
	$5,370.55

Dolg:

Zveza dolguje klubom in državorganiz.	$ 64.74
Čisti imetek dne 31. decembra 1915	$5,305.81

Tajništvo J. S. Z.

Za nadzorni odbor:
Demeter Ekonomoff, s. r.
Jos. Zavertnik ml., s. r.
M. Maurich, s. r.
I. Celich, s. r.

POZOR.

Ako ima kdo na roki še kaj "Koledarjev" in jih ne more razprodati, naj jih nemudoma pošlje nazaj na Proletarca, ker jih potrebujemo. Ob enem tudi prosimo vse tiste, kateri so zadnji čas naročili "Koledarje", da naj nekoliko potrpe. Ako dobimo nazaj kaj koledarjev, jim jih bomo odposlali, v nasprotnem slučaju pa vrnili denar.

Upravništvo.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Miami, Ariz.: Kar se tiče tiste "strele", Vam ne bo mogel nihče dati pojasnila, če sam ne vidi, kaj in kako da je. Če je strela udarila, je dovolj, da je bilo karkoli, kar privlači in vodi zračno elektriko. Za to zadostuje drevje. Sicer pa, kakor pravimo, se ne more nič reči brez natančnega opisa. Glede na Vaše drugo vprašanje: Amerika ni sploh ničesar posodila Angliji; posojilo zaveznikom so dali ameriški privatni kapitalisti, in sicer na zadolžnice, pa ne na zastave. Pač pa se je v drugih slučajih že zgodilo ,da je morala kakšna država zastaviti gotove dohodke, n. pr. kakšno carino ali režijo, za posojilo; tako so prišle včasi finance kakšne države pod tujo kontrolo. V Avstriji in Nemčiji so najemali "notranja" posojila; to se pravi, da so si izposojali od svojih državljanov.

Raznim dopisnikom: Kar je važnega, pride na vrsto, kakor bo prostor dopuščal.

LISTU V PODPORO.

Steve Kopriva, Arnold City, Pa. 25c.—Anton Pierce, Imperial, Pa. 20c. — John Tomsick, Primero, Colo. 60c. — Frank Babich, Homer City, Pa. 50c. — Ana Mahnič 25c. Frančiška Langenwalter 50c. Marija Miheve 25c. Vse v Waukegan, Ill. — Nabrano od delničarjev "Slovenskega Doma" v La Salle, Ill. $8.60. **Skupaj $11.15.**

La Salle, Ill.

V podporo "Proletarcu" sta nabrala na veselici Slovenskega Doma rojaka **Jacob Brejc** in **Matt Vogrich** $8.60, in sicer:

Jos. Č. zato, ker se bo Slovenski Dom v prestopnem letu zidal 25c. Fr. Ll zato, ker je bil predsednik soglasno zopet izvoljen 50c. Fil. R. zato, ker je bilo 6 ducatov delničarjev na seji 15c. Wm. K. zato, ker je na isti seji prišlo $364.00 25c. Ant. J. zato, ker imam "špas" z "debelo" delnico 20c. Jac. M. zato, ker ljubim svoje sovražnike 10c. R. W. Zato, ker kadim samo smodke za Slov. Dom 25c. Fr. M. zato ker sem se odpovedal Gl. N. 25c. Fr. O. zato, ker sem antiligar 25c. Neimenovan zato, ker je zapisnikar Sl. Doma "Stajerc." 15c. Ig. M. zato, ker se bodo delnice podražile 15c. A. K. zato, ker ne grem h Kompu v gostilno 15c. Neimenovan zato, ker nas je večina 10c. John N. zato, ker smo nepremagljivi 25c. L. A. zato, ker z Lasallskega northpola medved rjove 10c. U. J. zato, ker bom Kompovo brošuro kupil 10c. P. B. zato, ker imajo delničarji le po en glas 10c. Neimenovan zato, ker je bila veselica izredno dobro obiskana 10c; John M. zato, ker nismo kupili od atata doma 25 ct.; Vinc. K. zato, ker nisem bil povabljen na Mišjakovo sejo 25c; Louis J. zato, ker ata dela reklamo (pa še brezplačno) 25c; Lav. Z. zato, ker ste Novaka razkrinkali 25c; Fr. D. zato, ker je Vaša špehkamra premajhna 10c; John B. zato, ker bo alderman Zevnik svoj office odprl 15c; Mary P. zato, ker bo Berger za kuharja v Sl. Domu 25c; P. B. zato, ker mirno plavam 10c; M. P. a J. B. zato, ker je J. Vogrich odkritosrčen 20c; F. K. a F. A. zato, ker je V. Vogrich v resnici odkritosrčen 20c; Jos. J. zato, ker hinavcem Vinc. Obid ne ugaja 25c; J. A. zato, ker se na jolietske plenice ne oziramo 25c; muzikant zato, ker se je ata ohenjeni cunji še enkrat odpovedal 50c; Fr. L. zato, ker sem se naročil na "Prosveto" 10c; J. V. zato, ker Vás bóde delavska stranka 10c; M. F. zato, ker bo Zevnik imel svoj office v Boilerroomu na ajnzari 10c; M. J. zato, ker ata naše račune plačuje 25c; neimenovan zato, ker bo Komp ostal na cedilu 20c; Fr. R. zato, ker bo prihodnja seja Slov. Doma 23. jan. 20c; neimenovan zato, ker gre za dobro stvar 25c; neimenovan zato, ker sem naročnik "Proletarca" 25c; Louis K. zato, ker sem stavil predlog, da se Mišjaku da zaupnica 25c; V. O. in L. K., ker bo L. Zevnik alderman na "ajnzari" 30c; Fard. A. zato, ker pijemo "Star Union" pivo 25c.—Skupaj $8.60.

Jugoslov. socialistična Zveza v Ameriki.

EKSEKUTIVA:

N. Dimich, Filip Godina, P. Kokotovich, Fr. Mrgole, M. Polovina, J. Krpan, I. Paich, Alex Dubravac, Frank Hren, B. Žikić in Fr. Šaus.

Frank Petrich, gl. tajnik, 803 W. Madison Street, 4th Floor, Chicago, Ill.
Seje eksekutive so vsako prvo soboto v mesecu ob 8. zvečer na 1944 So. Racine Ave.

NADZORNI ODBOR:

Mike Mavrich, Chicago, Ill.; Demeter Ekonomoff, Gary, Ind.; I. Celich, West Allis, Wis.; Jos. Zavertnik ml., Chicago, Ill.

ODBOR ZA TISKARNO.

Frank Zaje predsednik, Alex Dubravac blagajnik, Pet. Kokotovich tajnik, Frank Mrgole in Jos. Steiner odborniki.

Klubi, ki žele govornike, naj se obrnejo do gl. tajnika.

ARKANSAS: —
83. Fort Smith, Ark.—Jugosl. soc. klub, taj. Ant. Pečar, R. F. D. 3, box 149. Seje so vsako tretjo nedeljo v mesecu, v Jenny Lind, Ark.
107. Hutington, Ark.—Jugosl. soc. klub, taj. Jno. Jarnovich, R. F. D. Box 167.
140. Hartford, Ark. — Tajnik John Robas, box 8, Hartford, Ark.

ARIZONA: —
164. Globe, Ariz.—Jugosl. soc. udruž., tajnik G. Ratkovich, Box 1171.

CALIFORNIA: —
68. San Francisco, Cal.—Jugosl. soc. udruž., tajnik Leo Volenik, 1255 Polk St.

COLORADO: —
132. Pueblo, Colo. — Jugosl. soc. klub, tajnik Chas. Pogorelec, 508 Moffat ave.

ILLINOIS: —
1. Chicago, Ill.—Jugosl. soc. klub, tajnik Filip Godina, 2814 So. Karlov ave.
4. La Salle, Ill.—Jugoslovanski socialistični klub, tajnik John Rogel, 427 Sterling Street.
6. Chicago, Ill.—Jugosl. Soc. Združenje, tajnik Frank Rebac, 1944 So. Racine Avenue.
20 Chicago, Ill.—Jugoslavensko soc. združenje, tajnik Petar Kokotovich, 2306 Clybourn Avenue.
46. Panama, Ill. — Jugosl. soc. klub, tajnik Andr. Ilerščič, Box 831.
50. Virden, Ill. — Jugosl. soc. klub, tajnik Sim. Kaučič, Box 195. Seje se vsake 2. in 4. nedelje v mesecu ob osmi uri zjutraj v Union Hali.
56. East St. Louis, Ill.—Jugosl. socialistično združenje, tajnik F. Franjich, 1318 N. 13. St.
60. Chicago, Ill. — Jugosl. socialistično združenje, tajnik Milan Hegji, 217 W. 24. St.
64. Livingston, Ill. — Jugosl. socialističen klub, tajnik Frank Krek, P. O.
67. Springfield, Ill.—Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Bregar, 1701 Peoria Rd.
84. Witt, Ill. — Jugosl. soc. klub, tajnik John Milosich, Box 102.
92. Ziegler, Ill. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Geo. Karlovich, Box 6.
109. Granite City, Ill.—Jugosl. soc. klub, tajnik S. Gjurishich, b. 665, Madison, Ill.
110. Staunton, Ill.—Jugosl. soc. klub, tajnik Ant. Ausec, L. Box 158, organizator Frank Pervinšek.
128. Nokomis, Ill. — Jugosl. soc. klub, tajnik John Mekinda, box 607. Seje so vsako drugo nedeljo v mesecu.
154. Sesser, Ill.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Tomo Grdich, Box 348.
160. Dorrisville, Ill. — Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Jerich, Box 168.
84 Witt, Ill. — Jugosl. soc. klub, tajnik John Zupančič.

INDIANA: —
41. Clinton, Ind. — Jugosl. soc. klub, tajnik Ign. Mušar, L. Bx 449; organizator Ant. Ladiha, 824 N. 9th St. Seje so vsako prvo in tretjo soboto v mesecu ob 7. uri zvečer.
53 Gary, Ind.—Jugosl. soc. združenje, tajnik D. Jelavich, 1613 Washington St.
165. Whiting, Ind.—Jugosl. soc. udruž., tajnik Frank Jancich, 401—121 St.

IOWA: —
153. Woodward, Iowa—Jugosl. soc. klub, tajnik Jak Bergant, R. 4, Box 87.
158. Centerville, Iowa. — Jugosl. soc. udruž. Tajnik Stefan Papich, Mine No. 30.
163. Carnel, Iowa.—Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Vimpovšek, Box 93.

KANSAS: —
30. Mulberry, Kans.—Jugosl. soc. klub, tajnik M. V. Smolšnik, R. R. 2, box 208.
31. West Mineral, Kans.—Jugosl. soc. skupina, tajnik Frank Speiser, box 293, Seje so vsako 2. in 4. nedeljo v mesecu ob 2 uri popoldne v E. Mineral, dvorani št. 6.
34. Frontenac, Kans.—Jugosl. soc. skupina, tajnik John Trotar, P. O.
80. Franklin, Kans. — Jugosl. soc. klub, tajnik Louis Karlinger, R. F. D. 4, Box 86, Girard, Kans.
81. Skidmore, Kans. — Jugosl. soc. klub, tajnik J. Alič, R. 3, Box 3, Columbus, Kansas.
82. Carona, Kans.—Jugosl. soc. klub, tajnik Blaž Mezeri, Box 162.
91 Stone City, Kans.—Jugosl. soc. klub, tajnik Mike Fine, box 496.
133. Dunkirk, Kans.—Jugosl. soc. klub, tajnik Ant. Topšič, R. F. D. 1, Box 167. Pittsburg, Kans.
150. Ringo, Kans.—Jugosl. soc. klub, tajnica Mary Skubic, R. 4, Girard, Kans.
157. Gross, Kansas.—Jugosl. soc. klub, tajnik Chas. Janc, Box 118, Croweburg.

MICHIGAN: —
61 Detroit, Mich.—Jugosl. soc. udruž., tajnik Ivan Jankovich, 387 Ferry Ave.
114. Detroit, Mich.—Jugosl. soc. klub, tajnik Ernst Baje, 338 Ferry ave.

MINNESOTA: —
22. Chisholm, Minn.—Jugosl. soc. klub, tajnik M. Rihtar, Box 308..
54. Aurora, Minn.—Jugosl. soc. klub, tajnik Fred Shilt, Box 291.
148. Ely Minn. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Branko Markovich, box 1025.
152. Virginia, Minn.—Jugosl. združenje, organizator Nik. Jugovich, Box 830.

MISSOURI: —
14. St. Louis, Mo.—Jugosl. soc. udruž., taj. M. Vojnovich, 1600 So. 10th Street.
129. St. Louis, Mo.—Jugosl. soc. klub, tajnik Vinc. Cajnkar, 2213 Graveis Ave.

MONTANA: —
73. Red Lodge, Mont. — Jugosl. soc. klub, tajnik John Gerkman, box 44.
96. Bear Creek, Mont.—Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Daniček, Bear Creek, Mont.
101. E. Helena, Mont. — Jugosl. soc. klub, tajnik J. B. Mihalich, box 200. Seje so vsako prvo nedeljo v mesecu v Jos. Lazarja dvorani.
134. Klein, Mont.—M. Meznarich, box 127.

OHIO: —
2. Glencoe, O.—Jugosl. soc. skupina, tajnik I. Žlembergar, L. Box 12. — Redne mesečne seje so vsako 2. nedeljo popl. pri sodr. N. Žlembergerju.
18. E. Youngstown, O.—Jugosl. soc. združenje, taj. Živan Ivanovich, Box 243.
26. Neffs, O. — Jugosl. soc. skupina, tajnik Karl Dernač, box 26.
27. Cleveland, O.—Jugosl. soc. skupina, tanjik Andr. Bogataj, 6906 St. Clair Av. Edv. Banisel, organizator. — Seje vsak 2. četrtek in četrto soboto ob 8. uri zvečer v mesecu na 1107 E. 61. St.
38. E. Palestine, O. — Jugosl. soc. klub, tajnik Jos. Istenich.
49. Callinwood, O.—Jugosl. soc. klub, tajnik Valent. Plešec, 446 E. 156. St. Cleveland, O.
62. Youngstown, O.—Jugosl. soc. klub, tajnica Josephine Zupanc, 903 Himrod av. Youngstown, O., organizator Alois Zupanc.
71 Cleveland, O.—Jugosl. soc. združenje, tajnik M. Fučec, 6301 St. Clair ave.
76. Euclid, Ohio — Jugosl. soc. klub, tajnik John Ulaga, Cul Rd.
86. Akron, O.—Jugosl. soc. udruž. taj. B. Bošnjakovich, 124 E. Chestnut Alley.
89. Lorain, O. — Jugosl. soc. klub, tajnik Geo. Petkovšek, 1794 E. 29th St
113. Bridgeport, O. — Jugosl. soc. klub.
141. Steubenville, O. — Jugosl. soc. združenje, tajnica Jelena Radovich, 222 So. 5th St.
147. Barberton, O.—Jugosl. soc. združenje, taj. Stevo Zinich, Box 384.
159. Bellaire, O. — Jugosl. soc. udruž., tajnik Božo Bober, Bel. So. St., Box 39-a.
161. Yorkville, O. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Stojan Raguž, Box 58.

OREGON:
47. Portland, Ore.—Jugosl. soc. udruž., tajnik Lukas Istvanich, 621 Bidwell av.

PENNSYLVANIA: —
3. N. S. Pittsburgh, Pa.—Jugosl. soc. skupina, taj. John Bestich, 722 Emlin St.
5. Conemaugh, Pa. — Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Podboj, box 218, Conemaugh, Pa.
10. Forest City, Pa. — Jugosl. soc. skupina, tajnik Frank Ratais, box 685.
12. E. Pittsburg, Pa. — Jugosl. soc. združenje, tajnik M. Stupljanec, box 266. John Gračanin, organizator.
13. Sygan, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik John Polanc, Box 478, Morgan, Pa.
19 Farrell, Pa.—Jugosl. soc. udruž., tajnik M. Fabiančich, 1058 Spearman ave.
16. Clairton, Pa.—Jugosl. soc. udr., taj. John Apfelthaler, Box 128 Elizabeth, Pa.
32. West Newton, Pa.—Jugosl. soc. skupina, tajnik Jos. Žorko, R. F. D. 3, bx 50
57. So. Side Pittsburgh, Pa.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Geo. Puškarich, 2632 Carson St., Hotel Artur.
59. New Brighton, Pa.—Jugosl. soc. udr., ta jnik John Chogich, box 175.
63. Herminie, Pa. — Jugosl. socialistični klub, tajnik John Trčelj, R. F. D. 3, Box 106, Irwin, Pa.
70. Large, Pa. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Milan Stakič, box 24.
74. Willock, Pa. — Jugosl. soc. klub, tajnik J. Miklaučič, L. Box 3.
77. McKees Rocks, Pa. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Jak. Markovich, 339 Phoenix St.
78. Ambridge, Pa.—Jugosl. soc. združenje, tajnik P. Obradovich, Box 51. Seje vsake tretje nedelje v mes. ob 9. dopoldne u prostorih Soc. Ed. Bureau.
87. Fayette City, Pa. — Jugosl. soc. klub, tajnik John Gartnar, b. 378. — Organizator John Baraga. Seje se vsako zadnjo nedelje v mesecu.
90. Primrose, Pa.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Nikola Vilenica, Box 746.
93. Browndale, Pa. — Jugosl. soc. klub, tajnik F. Verbajs, RFD. 2. Forest City.
97. Homer City, Pa. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Steve Janič, Box 421.
98. Garrett, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik Aug. Orel, R. F. D. 52.
99. McKeesport, Pa.—Jugosl. soc. združenje, taj. Anton Tomac, 412 Archer Ave.
100. Ellsworth, Pa.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Paul Kuffner, box 684.
104. Woodlawn. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Pet. Skrtich, box 533.
105. Marianna, Pa. — Jugosl. soc. klub, tajnik Joe Milanich, Box 251.
117. Lloydell, Pa. — Anton Zalar, Box 127, Beaversdale.
118. Canonsburg, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik Paul Posega, box 365, Canonsburg, Pa.
127. Dunlo, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Bavdek, Box 242.
131. Pottsburg, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik B. Novak, 6568 Rowan St.
144. Fitz Henry, Pa. — Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Indof, box 113.
155. Reading, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik Peter Kočevar, 143 River St.
156. Beadling, Pa.—Jugosl. soc. klub, tajnik Mart. Cetinski, box 93.
162. Brownsville, Pa.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Vaso Predragovich, bx 239, West Brownsville, Wash. Co.

WASHINGTON: —
28. Roslyn, Wash.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Vinko Šolić, Box 93.

W. Va.: —
166. Milburn, W. Va.—Jugosl. soc. klub, tajnik Tony Semec, P. O.

WISCONSIN: —
9 Milwaukee, Wis.—Jugosl. soc. udruž., tajnik Thos. Stepich, 412—4. ave.
11. Kenosha, Wis.—Jugosl. soc. združenje, tajnik Mato Mladjan, Box 55. Organizator Paul Jurca. — Seje so vsako zadnjo nedeljo v mesecu v na Socialist gl. stanu.
122. Racine, Wis.—Jugosl. soc. združenje, tajnik M. Rudan, 1318 N. Main St.
137. Kenosha, Wis.—Tajnik Poyel Jurca, 460 Grand Ave.

WYOMING: —
8. Cumberland, Wyo.—Jugosl. soc. klub, tajnik Ant. Šifrar, Box 64.
44. Superior, Wyo. — Jugosl. soc. skupina, tajnik Lukas Groser, box 341. Andrej Kržišnik, box 103, organizator. Seje se vsake druge nedelje v mesecu popoldne ob 2. uri v Hali K. Peruška
108. Cambria, Wyo. — Jugosl. soc. združenje, tajnik Nik Pražetina, Box 25.
136. Rock Springs, Wyo.—Jugosl. soc. klub, tajnik Frank Miklaučič, Box 93.

KONFERENČNI ODBORI.

St. 1. **Zapadna Pennsylvania.** Tajnik Paul Hanas, 2840 East St., N. S. Pittsburgh, Pa.
St. 2. **Ohio.** Tajnik Sp. Markovich, 356 Emerson Pl., Youngstown, O.
St. 3. **Chicago.** Tajnik Blaž Jakopec, 1944 So. Racine Ave.
St. 5. **Wisconsin.** Tajnik Jos. Stepich, 412—4th Ave., Milwaukee, Wis.
St. 5. **Misouri in južni Ill.** Tajnik Jos. Mostar, Box 351, Stanton, Ill.
St. 6. **Kansas.** Tajnik John Goršek, Box 195 Radley, Kans.

Vse pritožbe tičoče se J. S. Z., je nasloviti na sodr. Mauricha, člana nadzornega odbora, 1944 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

Ali kašljate?

Ako kašljate, odpravite vaš kašelj! To lahko storite, ako vzamete

Vedno je kašljal.

"Hudo sem se prehladil, ter sem vedno kašljal," piše Mr. W. Woloszyn, Weirton, W. Va ", in kadar sem pil mrzlo vodo, so postali napadi bolj hudi, in ker sem delel v tovarni pri silni vročini, sem moral piti veliko vode. Čital sem o Severovem Balzamu za Pljuča in ko sem porabil eno samo steklenico za 25c je kašelj popolnoma prenehal in sedaj sem zdrav."

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balzam za pljuča) ob pravem času. Poskusite ga zoper kašelj, prehlad, hripavost, vnetje sapnika, davice ali oslovski kašelj. Je namenjen za otroke in za odrasle.

Cena 25c in 50c v vseh lekarnah.

Bolečine v prsih,

in razne druge bolečine se lahko odpravijo z nadrgnjenjem delov s **SEVERA'S GOTHARD OIL.** [Severovo Gothardsko Olje]. Je to mazilo velike tešilne vrednosti. Cena 25c in 50c v vseh lekarnah.

Severov Almanah za Slovence

za leto 1916 se sedaj lahko dobi v lekarnah ali od nas. Zagotovite se, da dobite svezek ter ga imejte vedno pri roki skozi celo leto.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA

DELNIČARJEM
Jugosl. Delavske Tiskovne Družbe

NA ZNANJE!

V smislu zakonov države Illinois in seje direktorija dne 19. decembra se vrši v nedeljo dne 23. januarja 1916 od 8½ dopoldan v prostorih upravništva Proletarca, 4008 W. 31st St.

VIII. redni občni zbor Delničarjev Jug. delavske tiskovne družbe s sledečim dnevnom redom:

1. Otvoritev zbora po predsedniku;
2. Volitev odbora za pregledanje pooblastil;
3. Volitev predsednika za občni zbor;
4. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora;
5. Poročila tajnika, blagajnika in drugih odbornikov;
6. Poročilo upravitelja in urednika;
7. V korist družbe;
8. Urejevanje in agitacija za list.
9. Razno;
10. Volitev direktorija za leto 1916;
11. Razpust zbora.

Delničarji, ki iz enih ali drugih vzrokov ne morejo prisostvovati občnemu zboru, naj pošljejo svojim zaupnikom pooblastila, da jih na zboru zastopajo. Vsaka delnica ima en glas.

Za Direkt. Jugosl. Del. Tisk. Družbe,
F. J. Aleš, tajnik.

Izvirno potrdilo
(ORIGINAL RECEIPT)

ki nam ga pošlje poštni urad iz starega kraja, priča vsakemu, da je denar poslan naslovniku, bil izplačan. Potrdilo je podpisano od osebe, ki ste ji poslali denar in ko ga mi dobimo sem, ga hranimo za to, da se lahko vsak pošiljalec sam prepriča o prejemu poslane vsote.

DANAŠNJE CENE:

10 K	$1.45	100 K	$13.75
20 K	$2.75	200 K	$27.50
30 K	$4.15	400 K	$55.00
40 K	$5.50	500 K	$68.75
50 K	$6.90	1000 K	$137.00

ZA DENAR JAMČIMO V VSAKEM SLUČAJU!

Prebitek in glavnica $669,672.99 Hranilne vloge $4,687,208.83

Pišite nam v vašem materinskem jeziku na

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLIONOIS.

VAŽNO ZA ČLANE J. S. Z.

Glasom izida splošnega glasovanja članstva J. S. Z., se vrši v juliju 1916. naš zbor. Datum in kraj obdržavanja zbora se naznani pozneje.

Vsled tega sklepa plačajo člani J. S. Z. z januarjem 1916 tekom 10 mesecev—to je do konca oktobra istega leta—po 5c več mesečnih prispevkov za pokritje stroškov zbora. Z januarjem bodo torej mesečni prispevki za zvezo 25c od člana. To naj člani in krajevni tajniki J. S. Z. vzamejo na znanje, da ne bo nepotrebnih reklamacij.

TAJNIŠTVO J. S. Z.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane $1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WI
Telefon 1199

Moderno urejena gostilna VILLAGE INN s prostranim vrtom za izlete MARTIN POTOKAR, Ogden Ave., blizo cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska štev.: 224 m.

Dr. Richter's Pain Expeller
za revmatične bolečine, za bolečine otrpnelosti sklepov in mišic.
Pravi se dobi le v zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše tržne znamke s Sidro.
25 in 50 centov v vseh lekarnah, sicer pa naročite si naravnost od
F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeči bolniki naj pišeje slovensko.

J. A. FISCHER
Buffet
Ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smodke, i. t. d.
Izvrstni prostor za okrepčilo.
3700 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

Socialistične slike in karte.

"Piramida kapitalizma", s slovenskim, hrvatskim in angleškim napisom.
"Drevo vsega hudega" s slovenskim napisom.
"Zadnji štrajk" s hrvatskim napisom.
"Prohibition Dope" z angleškim napisom.
Cene slikam so 1 komad 15c; 1 tucat $1; 100 komadov $7.00.
Cene kartam: 1 komad 2c! 1 tucat 15c, 100 komadov 70c.
Poštnino plačamo mi za vse kraje sveta.
INTERNATIONAL PUB. CO
1311 E. 6th St.,
Cleveland, Ohio.

MODERNA KNIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave.,
(Adver.) Chicago, Ill.

CEPELINKE.

Kajtebriga.

Fordovi mirovni shodi v Hagu se vrše pod vodstvom kraljevskega zoologičnega in botaničnega društva! Krona komedije! Preden se razide Fordova ekspedicija, upamo, da rešijo vprašanje, da li spada Ford v zoologijo, ali samo njegova buča v botaniko!

*

Brzojavka pravi, da pojde na kajzerjev ukaz desettisoč Turkov na Goriško pomagat Avstrijcem, da natepo Italijane. Ali bodo zdaj Turki rešili Slovence?

*

Druga brzojavka pravi, da je kajzerjeva vlada vpeljala nemške poštne znamke v Srbiji kakor v Belgiji in na ruskem Poljskem. Kaj to pomeni? Ali niso avstrijske znamke dobre za Srbijo? Ni li Avstrija sanjala, da bo Srbija Francjožefova provincija? Boljinbolj se jasni in kaže, kakor da je kajzer okupiral Srbijo in Avstrijo obenem.

*

Kadar se govori in piše o Mehiki, ima kardinal Gibbons vselej besedo. Posebno Hearst mu jo rad daje. Pred par dnevi je imel Hearstov "Examiner" zopet Gibbonsov intervju, ki se med drugim glasi: "Vse, kar je bilo doslej storjenega za civilizacijo in za napredek v Mehiki, je storila edino katoliška cerkev. Danes je cerkev tamkaj vržena ob tla." Nekoliko odstavkov dalje pa pravi Gibbons doslovno: "Mehikanci nimajo pojma o principih, na katerih sloni naša vlada. Priprosti, nezmožni pisanja in čitanja in neizurjeni tudi za najskromnejše vladne funkcije, so Mehikanci popolnoma nesposobni, da bi organizirali državo na demokratičnem temelju, kakor je naš."—Bravo, Gibbons! Čudno je le to, da se kardinal še čudi, zakaj Mehikanci ne marajo več klerikalizma, ko jim je vendar prinesel tako "civilizacijo" in tako velik "napredek" (po besedah kardinala Gibbonsa), da so vsledtega "nesposobni" za demokratično vlado! Mi smo sicer to že davno znali, nismo pa pričakovali, da nam kdaj tako brez ovinkov pritrdi njegova eminenca, sam kardinal Gibbons!

*

Iz Berlina poročajo, da je zbor nemške socialne demokracije izključil sodruga Liebknechta s 60 glasovi proti 25 iz stranke zaradi "kršenja discipline." Ako je to resnica, potem je čas, da se tudi pri nas javno ožigosa tista "socialistična" večina v Nemčiji, ki caplja za kajzerjem in ki misli, da je kršena disciplina stranke, če pošten socialist kot Liebknecht obsoja roparsko politiko pruskih militaristov.

*

Nacionalni socialisti v Nemčiji lahko izključijo Liebknechta in peščico njegovih somišljenikov iz svoje stranke, toda ne morejo ga izključiti iz Internacionale, kajti ves socialistični svet izven Nemčije, Avstrije in Turčije ve, da je sodrug Liebknecht eden najbolj značajnih socialistov na Nemškem. Sodila bo pa svetovna Internacionala, ne kajzerjevci, kadar bo enkrat konec krvavega razbojništva.

*

Zveza železničarjev na Angleškem je sprejela resolucijo proti nameravani konskripciji (prisilni vojaški službi), ki se med drugim glasi: "Dokler noče vlada konfiscirati privatnega bogastva privilegiranih razredov za uspešno nadaljevanje vojne, toliko časa bodo železniški delavci do skrajnosti nasprotovali plenitvi moštva, čegar edino bogastvo je njegova delovna sila." — Imenitne besede! Angleški delavci bodo zdaj seveda veleizdajalci. Če bi kaj takega sklenili delavci na Nemškem ali v Avstriji, bi jih takoj obesili. VAngliji se jih pa do zdaj še ne upajo. To je razlika.

*

Rev. dr. Campbell v Londonu je zelo razvpita glava med angličanskimi popi. Ta človek zdaj piše, da ni Kristus nikdar prepovedal vojne in da bi tudi on sukal bajonet, če bi slučajno danes živel — na Angleškem. Kakor izgleda, so tega popa najeli militaristi, da jih pere med krščanskim svetom in da obenem opere krščanstvo krvavega madeža. No, če že vsa Evropa hodi po glavi, potem ni čuda, da tudi krščanski popi plešejo z glavo.

*

B. K. Chesterton je eden izmed tistih rekrutov na Angleškem, ki ubijajo Nemce s tinto namesto z bajonetom. On piše, piše in piše članke, zabeljene s strupenim plinom, vsekakor s trdno zavestjo, da bo na ta način pomogel zaveznikom do zmage. Končno je pa enkrat povedal nekaj pametnega. Piše namreč: "To ni vojna germanstva proti slovanstvu, razen če so Francozi tudi Slovani in Bolgari Germani; ni vojna tevtonstva proti romanstvu, ker potem bi bili Rusi tudi Romani, niti ni vojna germanstva proti vsem drugim narodom, kajti tedaj bi bili tudi Turki Germani. Vera tudi ne igra nobene vloge, kajti katoliški Bavarci klečeplazijo pred kajzerjem, katoliški Belgijci pa ne marajo; ortodoksni Bolgari ubijajo ortodoksne Srbe in mohamedanski Indijci ter Alžirci so v vojni zoper mohamedanske Turke." — Škoda, da ni tega povedal Chesterton prej, preden se je porodila in propadla S. L. Njemu bi bili mogoče verjeli.

Ko se je japonski ministrski predsednik grof Okuma zadnji četrtek vračal iz mikadove palače, sta bili proti njegovemu avtomobilu vrženi **dve bombi.** Zgodilo se mu ni nič, ker je šofer pravočasno pognal avtomobil naprej. — O tem atentatu bi bilo že zanimivo kaj več izvedeti, kot pove kratki telegram.

Predsednik Wilson odobrava predlog senatorja Tillmana, da naj ustanovi **vlada lastno tovarno za ladijske oklepe.** To je prav. Toda zakaj samo to? Še važnejše bi bilo, da bi izdelavala dežela vse orožje in vso municijo sama. Tedaj bi radi videli, če bi se orožni magnatje tudi tako navduševali za oboroževanje kakor sedaj.

V mestecu Du Pont blizu Scranton, Pa., je škof M. S. Hoban imenoval **duhovnika, ki ni bil po volji** enemu delu vernikov. Zaradi tega imenovanja sta nastali dve stranki, in kadarkoli se je duhovnik pokazal v cerkvi, se je razvil pretep. V nedeljo pa je dobil boj ostrejšo obliko. Pobožni kristjani so potegnili nože in naposled sta bila dva moža mrtva, dva težko ranjena, okrog 12 pa lahko ranjenih. Tudi enajst članov državne policije, ki je prišla delat red, je ranjenih. — Ta mirni božji hram se imenuje "Cerkev presvetega srca Jezusovega" . . .

S Holandskega in iz Nemčije poročajo o **velikanskih poplavah,** ki so jih povzročili morski viharji. Pri Katwonde je morje prodrlo nasip Zuiderskega zaliva in prebivalstvo iz vsega kraja je moralo bežati. Hamburg je poplavil ogromen, 15 čevljev visok val. Povsod je škoda velikanska. Ljudje pa ne verjamejo, da zna priroda dovolj uničevati, pa uničujejo sami s kanoni, možnarji in torpedi.

V italijanski zbornici se je odigrala zanimiva epizoda. Neki poslanec se je **jezil zaradi cenzure,** in je dejal:

"Vlada nam pravi, da smo zavezniki Anglije. Zakaj ne gre torej k Angležem v šolo, kar se tiče svobode? Čemu ta strah pred časopisjem? Vlada govori venomer, da je narod močan, složen in zaveden svoje reči. Kaj se torej vlada boji, da bi povzročilo časopisje nesrečo?"

Naposled je poslanec dejal: "Najneumnejša je cenzura v Benetkah".

Hipoma se je oglasil drug: "Ne! V Rimu!"

"Ne! V Milanu!" je že odgovoril tretji, in "Ne! V Firenci!" četrti. Naposled je zadonel cel zbor: "Povsod je enako neumna."

In temu so pritrdili tudi odmevi iz drugih dežel.

Trupla v ladji.

Dne 3. januarja se je primerila na petrolejski ladji Aztek, ko je bila zasidrana v Brooklynu, notranja eksplozija. Ladja se je potopila. Še tisti dan so potegnili iz nje dvoje trupel, dne 10. t. m. so jih pa našli še pet. Mislijo pa, da jih je še pet v ponesrečeni ladji.

Učiteljica je lahko omožena.

Pred najvyšjim sodiščem se je te dni končal proces, ki ima načelen pomen. Učiteljica Gladys A. S. Hellman se je lani 15. junija poročila; tisti dan jo je šolski svet odpustil, češ da izgubi učiteljica avtomatično svojo službo, če se omoži. Gladys Hellman je tožila šolski svet z zahtevo, da jo mora zopet namestiti, in najvišje sodišče je izreklo sodbo v zmislu njene tožbe.

Človeku se zdi, kakor da bi čital povest iz srednjega veka.

Brezžična zveza Amerike z Japonsko.

Japonska vlada je obvestila Marconijevo brezžično brzojavno družbo v Ameriki, da je že dokončana nova brezžična postaja v Funabaši blizu Tokija, in da je pripravljena stopiti v promet s 1. januarjem t. l. Zdaj delajo brezžične poskuse med Honolulu in Funabaši, ki se posrečijo zelo dobro, dasi znaša razdalja med Honolulu in Funabaši 3,4000 milj.

Marconijeva družba namerava ustanoviti zvezo med Tokijem in San Franciscom čez Honolulu. — Med Tokijem in Honolulu so signali včasih tako jasni, da jih lahko vjamejo celo v San Francisco, dasi znaša radalja med Tokijem in San Franciscom 5,000 milj.

Nova postaja v Funabaši na Japonskem je močna 300 kilovatov, toliko kakor ona v San Francisco. V Honolulu pa sta dve postaji, od katerih je vsaka močna po 300 kilovatov. Ena je obrnjena na zapad, druga za vzhod; ena sprejema, druga pa oddaja brzojavke. Vsled ustanovitve brezžične zveze med Japonsko in Honolulu na Havajskem otočju bodo znižane cene brzojavov potom podmorskega kablja.

Železniška nesreča.

Iz Brandon, Man., poročajo 12 t. m.:

Vlak, ki je odkidaval sneg s proge, je trčil eno miljo od mesta s tovornim vlakom, ki je bil naložen z govejo živino. Na snežnem vlaku je bilo okrog šestdeset oseb. Deset jih bilo pri nesreči ubitih, štirideset pa ranjenih.

Nesreča v tovarni.

V jeklarni Phoenix Iron Company v Phoenixville, Pa., se je prevrnila posoda s tekočim jeklom na skupino delavcev. Obsegala je čez 50 ton raztopljenega jekla. Dvanajst delavcev je strašno poparjenih, nekateri so najbrže smrtno ranjeni.

Zaradi organizacije.

Kako je kapitalistom organizacija uslužbencev na poti, se je zopet pokazalo v Indianapolis, Ind., kjer žugajo vsi klerki železnice Big Four, da pojdejo v stavko, ker je bilo pet uslužbencev odpuščenih. Ves razlog je bil ta, da so bili člani organizacije. Klerki zahtevajo, da jih sprejme družba zopet v službo.

Konjsko meso.

V New Yorku so oblasti dovolile, da se sme prodajati konjsko meso za hrano. Sedaj je predlagal zdravstveni komisar iz Chicage John Robertson kot član poljedelske oblasti, naj se izvrši v Illinois preiskava, če je konjsko meso priporočljivo za človeško hrano. Preiskavo izvede odbor, v katerem so dr. Robertson, B. M. Heide in August W. Miller. Če bo uspeh zadovoljiv, bo odbor predlagal, da se dovoli prodaja konjskega mesa. Doslej je v Illinois prepovedana.

Da se meso zdravega konja lahko je, nič ne dvomimo. Saj se po Evropi skoraj povsod prodaja. Ampak o prosperiteti naj nehajo peti, če spoznavajo, da si ljudje ne morejo kupovati govejega in svinjskega mesa. Kajti razlika je to vendar.

Linč.

Linčanje se v Zedinjenih državah veselo nadaljuje. Iz Goldsboro, N. C., poročajo dne 12. januarja: Danes na vse zgodaj je močna druhal udrla v tukajšnji okrajni zapor, premagala šerifa in njegove pomočnike, ter odvlekla zamorca John Richardsa, morilca bogatega farmarja A. T. Gurleya. Na daljavo mnogih blokov je bilo slišati zamorčevo kričanje. V avtomobilu so ga odpeljali do mostu čez Little River, tam so ga obesili in potem streljali na truplo, da je bilo podobno situ.

Fanatična druhal je najprej pograbila nekega nedolžnega zamorca, in le slučaj, da ga je eden izmed linčarjev poznal, ga je rešil smrti.

Pravijo, da bo neki avtomobil, ki je zaostal, pokazal oblastim sled. Pravijo tako, pa dvomimo, da bo tako. Saj je linčanje "nacionalna šega", in bil bi skoraj čudež, če bi enkrat tako iskali linčarje, da bi jih res našli.

V zavodu za umobolne v Dunning sta dva paznika, Clinton Avery in Daniel Walsh tako pretepla bolnika Leonarda Molla, da je za poškodbami umrl. Oba sta aretirana in obtožena zaradi uboja. Pravita, da sta bila pijana. — Tukaj je alkohol res ubijalec.

Zadovoljen.

Mr. G. D. Stonich je sedaj popolnoma zadovoljen, odkar je zadobil zopet zdravje. O tem se izraža sledeče: "Želim se Vam prav prisrčno zahvaliti za vaše dragoceno Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, ki me je popolnoma ozdravilo; vsled tega priporočam to vino vsakomur, osobito pa še premogarjem in vsem onim, ki trdo delajo. Jaz nisem mogel niti jesti, niti spati; odkar sem pa pričel jemati to zdravilo, lahko jem in tudi dobro spim; jaz sem torej zadovoljen. G. D. Stonich, Box 135 Winkleman, Ariz." Slabo spanje je navadno vzrok kake neprilike v prebavnih organih, osobito kadar izgubi človek tek do jedil, ali če ima zapeko. V takih slučajih bi morali vedno jemati Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino. V boleznih, ki so v zvezi z zabasanostjo (zapeko), slabo prebavo in napenjanju vam bo to vino najprej pomagalo. Cena $1.00. Dobiva se v lekarnah. Jos. Triner, izdelovalec, 1333—1339 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

*

Trinerjev Liniment deluje uspešno pri odpravi revmatičnih in živčnih bolesti, pri prehladu in kadar ste preveč utrujeni. Cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

(Adv.)

"Ameriških Družinskih Koledarjev" ni več.

Vsi so razprodani. Ne pošiljajte več naročnine za nje.

M. A. Weisskopf, M. D.

Izkušen zdravnik.

Uraduje od 12 A. M. —3 P. M in od 8—10 P. M. V sredo in nedeljo večer neuraduje.

Tel. Canal 476.

1801 So. Ashland ave.

Tel. residence: Lawndale 8996.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIC

324 BROAD STREET TEL. 1475 JOHNSTOWN, PA.

James F. Stepina, predsednik.
Christian R. Walleck, I. podpreds.
Emanuel Beranek, II. podpreds.
Adolf J. Krasa, blagajnik.

AMERICAN STATE BANK

Ravnateljski odbor:
Michael Zimmer, načelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Bianchini
Abel Davis
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Krasa
James F. Stepina
C. R. Walleck

AMERICAN STATE BANK

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice, CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . $500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer, vse druge dneve pa do 5½ popoldan.

10 K	$1.45	100 K	$13.60
20 K	2.75	300 K	40.80
30 K	4.15	500 K	68.00
50 K	6.85	700 K	95.20
70 K	9.55	1000 K	135.00

Pošiljamo denar v stari kraj in jamčimo, da se pošteno izplača ali pa Vam vrne.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Zagrebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Il..

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Ceškem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

Naznanilo in priporočilo.

S tem vljudno naznanjam vsem cenjenim odjemalcem, da sem se vsled naraščajočega prometa v moji trgovini, začetkom decembra t. l. preselil iz Jolieta, Ill., v

CHICAGO, ILL., NA 1827 W. 22nd STREET.

Da sem se preselil v večje mesto, ali razširil svojo obrt je jasen dokaz, da je A. Horwatov **importiran kranjski brinjevec, slivovec in tropinovec** v resnici dobra pijača, zato je tudi vsestransko priljubljen.

Edina slovenska importna tvrdka A. Horwat izdeluje iz kranjskih zelišč tudi **Zdravilno grenko vino** in **Kranjski grenčec,** ki prekaša vse druge, tevrstne pijače in je človeku v krepčanje ter zdravje.

Jaz prodajam blago tudi ceneje, kakor katera druga tvrdka, to pa zato, ker opravljam večinoma sam vse posle.

Cenjenim odjemalcem se še vnaprej toplo priporočam.

Z velespoštovanjem

A. HORWAT,
1827 W. 22nd St., Chicago, Ill.

Stud do jedil.

V lekarnah

Cena $1.00

Kaj je vzrok izgube slasti do jedil? Večkrat se pripeti, da na naenkrat zgubimo slast do jedi in da se nam celo studi. Zdi se kot bi narava sama zahtevala, da zmanjšamo jemanje jedil, ker jih ne moramo prebaviti. Oslabšani prebavni živci ne morejo več prebavljati kot navadno in zato se uprejo vzeti več. To znači, da potrebujejo pomoči, da zopet pričnejo svoje delovanje brez utrujenosti. Mi priporočamo

Trinerjevo Ameriško prebavno Grenko Vino.

Ta veleznana zmes bode najprvo izčistila notranje prebavne dele, jih ojačila in dala jim dovolj moči. Zguba slasti in stud do jedil se bode polagoma zgubil in vi boste zopet imeli

slast do jedi,
ojačen život in
moč za misliti.

Kakor hitro pripomočki za veselo življenje primanjkujejo, morali bi rabiti Trinerjevo ameriško prebavno grenko vino in spoznali boste začudeni, da je zelo koristno. Rabite ga tudi proti

Nerednosti po jedi
zaprtju
kislo ali grenko kolcanje
riganje
plin — ujed.

Lahko ste gotovi, da Trinerjevo Ameriško prebavno grenko vino vam bode dalo pomoč.

JOS. TRINER
izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Vsaka družina morala bi vedno imeti dobro zdravilo proti kašlju pri rokah. Morali bi najraje imeti **Triner's Cough Sedative** katere ne vsebuje strupenih snovi, kot morfin in kloroform. Rabite proti kašlju, bronkitam, zagrljenju, bolečinam v grlu i t. d. Cena 25c in 50c. Po pošti 35c in 60c.